له بڵاو كراوەكانی ماڵپەڕی بەهەشت

غەیبەت

و

شوێنەوارە خراپەكانی لەسەر تاك و كۆمەڵ

بەپێنوسی:

حسين بن عودة العوايشة

وەرگێڕانی بەدەستكاریەوە:

م. شاخەوان جەواد ئەحمەد

پێش نوێژو وتار بێژی مزگەوتی (سەید ئەحمەدی فەیلەسوف) لە چەمچەماڵ-پیریادی

چاپی سێیەم ١٤٣٠ كۆچی - ٢٠٠٩ زاینی

ماڵپەری بەهەشت

ba8.org

ماڵپەڕێكی ئیسلامی زانستی پەروەردەیی یە و لەپێناو بڵاوكردنەوەی ئەو ئیسلامەیە كە سەلەفی صالح - پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) و هاوەڵانی (رضي الله عنهم) لەسەری بوون - وە سەر بە هیچ گروپ و لایەنێكی حیزبی نیە.

ماڵپەری بەهەشت

ئەو کتێب و بابەت و لێکۆڵینەوە شەرعیانە بڵاو دەکاتەوە کە دەبنە هۆی:

١. شارەزاکردنی موسوڵمانان و پەروەردەکردنیان لەسەر رێگا ڕاستەکەی ئیسلام، ئەمەش دەستەبەر دەبێ بە گەڕانەوە بۆ پەیڕەوە ڕەسەنەکەی ئیسلام،کە بریتی یە لە قورئان و سوننەت،بە تێگەشتنی پێشین وپێشەوایانی ئوممەت.

٢. پاک کردنەوەی بیروباوەڕ و ڕەوشتی موسوڵمانان، لە دیاردەکانی شیرک و کوفر و تاوان.

٣. پاڵاوتن و تەصفیەکردنی ئاینی ئیسلام لە بیدعە و بۆچونە داهێنراوەکان.

٤. وریا کردنەوەی موسوڵمانان لە شوێنەواری خراپی ڕیوایەتە لاواز و هەڵبەستراوەکان.

٥. پتەو کردنی برایەتی یەکی ڕاستەقینە لەسەر بناغە فراوانە جێگیرەکەی ئیسلام و نەهێشتن و کەمکردنەوەی دەمارگیری مەزهەبی و حیزبی.

ئامانجمان:

ئاشناکردنی کۆمەڵگایە لە ئیسلامی ڕەسەن و دروستکردنی تاك و کۆیەتی بۆ تێگەشتن لە سەرچاوەکانی کە بریتین لە قورئانی پیرۆز و سوننەتی صەحیح و ئاشکراکردنی ئەو شتانەی کە نامۆن بە ئیسلام و خراونەتە نێویەوە بە چەندین دەستەواژەی دەنگ و ڕەنگ و نوسراوی لە بوارەکانی بیروباوەڕ و ڕەوشت و ئاکار و پەروەردە و زانست و پزیشکی و گەشەی کۆمەڵایەتی.

خودایە داوات لێ دەکەین دامەزراومان بکەیت ، وتەوفیقمان بدەیت بۆ هەر کار وگوفتارێکی جوان وچاک بەو شێوەیەیی کەخۆت لێی ڕازیت.

ستافی ماڵپەڕی بەهەشت

بسم الله الرحمن الرحيم

إن الحمد لله نحمده ونستعينه، ونستغفره، ونعوذبالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمداً عبده ورسولُهُ.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ١٠٢﴾(آل عمران: ١٠٢)

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ١﴾ (النساء: ١)

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ٧١﴾ (الأحزاب: ٧٠-٧١)

أما بعد :

فإنَّ خَيرَ الحَديثِ كِتابُ اللهِ، وَخَيرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ﷺ، وَشرَّ الأمورِ مُحْدَثاتُها، وكلَّ مُحدَثَةٍ بِدْعَة، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَة، وَكُلَّ ضَلالَةٍ في النّار.

پێشەکی:

برایان و خوشکانی زۆر بەڕێز........ لەڕاستیدا بەپێویستم زانی لە خزمەتی بەڕێزتاندا بابەتێکی وا پێشکەش بکەم کە گومانی تێدانییە بەشێکی زۆرو بەر

بڵاوی کۆمەڵگەی داگیرکردووەو هۆکارێکی گرنگیشە بۆ لەناوبردنی چاکەکان، بۆیە ئەو تاوانەش (غەیبەتە) کە بەڕاستی پەڕەی ناسکی دڵ دەڕاکێنێ و دەشبێتە هۆی پەیدابوونی ڕق و کینەو بوغز لە نێو موسوڵمانان‌دا، هەروەها ئەنجام نەدانی غەیبەت و خۆگرتنەوە لێی ڕاستە بەدەم کارێکی ئاسانە بە لام بەکردەوە زۆری دەوێت و گرانیشە، بۆیە ئەی ئەوانەی بە نهێنی ئازاری خوشکان و برایانی موسوڵمان دەدەن لە خوابترسن و پەشیمان ببنەوە، چونکە بەڕاستی لە ڕۆژی دوایدا دەبنە هەڵگری کوڵێ تاوانی ئەوان و هیچی تر، خۆشەویستانم گومانی تێدانییە کە غەیبەت بە زمان دەکرێت هەندێ جاریش بە ئیشارەت و شتی تر بەلام ئەوەی مەبەستە لێرەدا تەنها زمانەکەی، **زمان: ئەو ئامێرە گۆشتینەیە کە خوای میهرەبان بە خشیویەتی بە مرۆڤەکان، هەرچەندە کە ئامێرێکی قەبارە بچووکە بەڕاستی بەشێکی گەورەی باوەڕیشی لەسەر بەندە،** بەڕاستی بەڕێزانم کاتێك خەڵکی لە ڕۆژی دواییدا لەسەر دەم و چاویان ڕاپێچی دۆزەخ دەکرێن تەنها بەهۆی زمانەوەیە کەواتە بیپارێزە، وەبشزانە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) ترسێن ترین ترس کە لێی ترسابێت زمان بووە، بۆیە براو خوشکی بەڕێزم.... زۆر پێویستە کە موسوڵمان ئەوە بزانێت کە زمان گەورەترین ئالەتە بەدەست شەیتانەوە بەوەی کە چۆنی بوویت ئاوا دەیگێڕێت، ئەویش بەوەی ڕۆچوون لەهەر تاوانێکدا کردنەوەی دەرگایەکە بە ڕووی شەیتاندا، هەر بۆیە پێغەمبەری خوا (ﷺ) هۆگرو چاکەی

مرۆڤی بەستوتەوە بە زمانەوە، هەروەك دەفـەرموویێت: ((لاَ يَسْتَقِيمُ إِيمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ وَلاَ يَسْتَقِيمُ قَلْبُهُ حَتَّى يَسْتَقِيمَ لِسَانُهُ))[١].

واتە: بیرو باوەڕی هیچ کەسێك دانامەزرێت هەتاکو دڵی دانەمـەزرێت، وەدڵیشـی دانامەزرێت هەتاوەکو زمانی دانەمـەزرێت، کەواتـە زۆر پێویسـتە ئاگاداری زمانـت بیت، چونکە لێکدەرەوەی باوەڕتە، هـەڵگری نهێنیـەکانی ناختـە، زمانـت بپـارێزە باوەڕت پارێزراوە.

م.شاخەوان جەواد ئەحمەد

٢٧ جەمادی دووەمی ١٤٣٠ کۆچـی

[١] مسند أحمد (١٣٣٨٩) , سلسلة الاحاديث الصحيحة (٢٨٤١) .

هەندێك لەو ئایەت و فەرموودانەی كە بەڵگەن لەسەر حەرامێتی (غەیبەت)

خوای گەورە دەفەرمووێت: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱجۡتَنِبُواْ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعۡضَ ٱلظَّنِّ إِثۡمٞۖ وَلَا تَجَسَّسُواْ وَلَا يَغۡتَب بَّعۡضُكُم بَعۡضًاۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمۡ أَن يَأۡكُلَ لَحۡمَ أَخِيهِ مَيۡتٗا فَكَرِهۡتُمُوهُۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٞ رَّحِيمٞ ١٢﴾ (الحجرات:١٢).

پێشەوا ابن كثير "ڕەحمەتی خوای لێبێت" لە تەفسیری ئەم ئایەتەدا دەفەرمووێت: هەڕەشەی گەورەو سەرزەنشتی توند دەربارەی (غەیبەت) كردن هاتووە، بۆیە خوای گەورە غەیبەت كردنی چوواندوە بە خواردنی گۆشتی مردوو، هەروەك دەفەرمووێت: ﴿أَيُحِبُّ أَحَدُكُمۡ أَن يَأۡكُلَ لَحۡمَ أَخِيهِ مَيۡتٗا فَكَرِهۡتُمُوهُ﴾، ئایا موسوڵمانان هەریەكێك لە ئێوە ئارەزووی خواردنی گۆشتی براكەی بە مردوویی دەكات؟ كە حەزیش ناكەن و پێتان ناخۆشەو بۆشتان ناخورێت، كەواتە چۆن گۆشتی براكەتان بە مردوویی پێناخورێت و بەلاتانەوە ناخۆشە دە ئەوهاش بە زیندوویی مەیخۆن (واتە غەیبەتی موسوڵمانان مەكەن و دەست درێژی مەكەنە سەر كەسایەتی و ئابڕوو شەرەفی، چونكە سزای غەیبەت كردن زۆر لە خواردنی گۆشتی مردوو ناخۆشترو قورسترە)[1].

---

[1] **بڕوانە**: تفسیرالقرآن العظیم للأمام ابن كثیر (٧ / ٢٩٠).

بۆیە موسوڵمانە خۆشەویستەکان گەر دەتانەوێت هەست بە شاراوەیی و ڕاستێتی غەیبەت بکەن ئەوە بڕواننە سفرەیەکی دوورو درێژی ڕازاوە، بەڵێ ڕازاوە!! بەچی ڕازاوە؟ بە گۆشتی مرۆڤێکی مردوو، ئایا کەسێك بێزی ئەوەی دێت لەو خواردنە بخوات کە گوشتی مرۆڤە؟!! نەخێر، بەڵام کەسانێك کە ئاگایان لە زمانی خۆیان نییەو لاشەیان لاشەی مرۆڤە و دڵیان دڵی گورکە بەر دەبنە گیان ئەو مردووەو بە ددانیان گوشتیان دەپچڕن و بە زمانیان دەیلێسنەوە، ئایا ئەو کەسانەی ئەوە دەکەن دەبێ مرۆڤـ بن یا جۆرێك لە دڕندە گۆشت خۆرەکان بن، ئەی دەبێ ئەو لاشەیەی کە سفرەکەی پێ ڕازاوەتەوە بێ ئاگاو بێ دەسەڵات بێت لە بەرەنگاری کردن لە خۆی، پاشان ئەوەی غەیبەتی دەکرێ و گوشتی دەخورێت بەبێ ئاگا کەسێکی خۆی بێت و یان برای دینیت بێت؟ دەبێت چەندێ قێزەون بێت.

١- عن المطلب بن عبدالله (ﷺ) قال: قال رسول الله (ﷺ): ((ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ))[1].

واتە: غەیبەت کردن ئەوەیە کە باسی کەسێك (موسوڵمانێك) بکەیت لە پاش ملە بەوەی کەتیایەتی.

٢- عن أبي هريرة (ﷺ) أن رسول الله (ﷺ) قال: ((أتدرون مالغيبة؟ قالوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعلَم. قالَ: ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ))[1].

---

[1] سنن أبي داود (٤٨٧٦), السلسلة الصحيحة (١٩٩٢)

[1] سنن أبي داود (٤٨٧٦), صحيح مسلم (٢٥٨٩)

واته: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ئایا دەزانن غەیبەت چییە؟ ئەوانیش فەرموویان: خواو پێغەمبەری خوا (ﷺ) باشتر دەزانن، جا فەرمووی: غەیبەت ئەوەیە کەباسی براکەت بکەی بەوەی کە پێی ناخۆشە.

٣- عن أبي برزة الأسلمي والبراء بن عازب (رضي الله عنهم) قالا: قال رَسولُ اللهِ (ﷺ): ((يَا مَعْشَرَ مَنْ آمَنَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يَدْخُلِ الإِيمَانُ قَلْبَهُ لاَ تَغْتَابُوا الْمُسْلِمِينَ وَلاَ تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ يَتَّبِعْ عَوْرَةَ أَخِيهِ يَتَّبِعِ اللَّهُ عَوْرَتَهُ حَتَّى يَفْضَحَهُ فِي بَيْتِهِ))[٢]. واته: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ئەی ئەو کەسانەی بەدەم باوەڕتان هێناوەو ڕاستێتی باوەڕ نەچوّتە نێو دڵتانەوە غەیبەتی موسوڵمانان مەکەن و شوێنی عەیبەو کەم و کوڕییان مەکەون، چونکە هەرکەسێك بەشوێن عەیبەو کەم و کوڕی موسوڵماناندا بگەڕێت و باسیان بکات ، ئەوە خوای گەورە کەم و کوڕیەکانی هەڵدەماڵێت و سەر شۆڕو بێ نرخی دەکات ئەگەر لە ناو ماڵی خۆشیدابێت.

غەیبەت چییە ؟

موسوڵمانە خۆشەویستەکان لەو فەرموودانەی پێشوو کە باس کران ئەوە ڕوون بووەوە کە تۆ باسی هەر موسوڵمانێك (پیاو بێت یان ئافرەت) بکەیت لە پاش ملە وە پێی ناخۆش بێت و ئەو شتەشی تیابێت کەتۆباسی دەکەی، غەیبەتە و حەرامەو درووست نییە مەگەر لە چەند کاتێکدا نەبێت کە (إنشاءالله) لەمەودوا باسی دەکەین.

---

[٢] مسند أحمد (٢٠٣٣٢), صحيح سنن أبي داود (٤٠٨٣), الترغيب والترهيب (٢٣٤٠) .

ئیمامی غەزالی (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرموویێت: بزانە سنوری غەیبەت ئەوەیە: کە تۆ باسی موسوڵمانێك بکەیت لە کاتێکدا ئەو باسەی پێبگاتەوەو بیبیستی پێی ناخۆش بێت، جا باس کردنەکە دەربڕینی کەم و کوڕیەك بێت لە لەشیدا یان عەشیرەت و کەس و کاری، یان کردەوەکانی، یان قسەو گوفتاری، یان دینەکەی، یان ژیانی دونیاکەی، بەڵکو باس کردنی جل و بەرگ و ماڵ و خانو ئاژەڵ و سەیارەکەی، هەر هەمووی دەبێتە غەیبەت.

ئیمامی حسن فەرموویەتی: باس کردنی موسوڵمان کاتێك پێی ناخۆشە باس بکرێت لە پاشملە سێ جۆرە:

١. **<u>غەیبەت</u>**: باس کردنی کەم و کوڕیی موسوڵمانێکە گەر پێی ناخۆش بێت دەبێتەغەیبەت با ئەو شتەشی تێدابێت کە باسی دەکەیت.
٢. **<u>بوهتان</u>**: باسی بکەیت بە شتێك کە تێیدا نەبێت، لەم کاتەدا هەم تاوانی غەیبەتت بۆ دەنوسرێت و هەم تاوانی بوهتانەکەش.
٣. **<u>درۆ بۆ هەڵبەستن</u>**: باس کردنی شتێکی خراپە دەربارەی موسوڵمانێك کە پێت دەگات و تەئکید نیت لەسەر ئەوەی ڕاستە یان نا، جیاوازی ئەم خاڵە لە گەڵ خاڵی دووەمدا ئەوەیە کاتێك شتێکی خراپ دەربارەی موسوڵمانێك دەوترێت تۆش یەکسەر بڵاوی دەکەیتەوە بۆ ئابڕو بردن وناشرین کردنی ئەو موسوڵمانەتە، هەر وەك چۆن موناقیقەکان درۆی داوێن پیسی کردنیان بۆ دایکی ئیمانداران خاتوو عائیشە "خوای لێ ڕازی بێت" هەڵبەستوو کەسانێکی ئیمان لاوازیش بێ گوێ دان

بەڕاستی یان درۆیەتی ئەم بوهتانە کەوتنە بڵاو کردنەوەی، لەم کاتەدا هەم تاوانی غەیبەت و هەم تاوانی بوهتان و هەم تاوانی درۆ بەدەم هەڵبەستنت بۆ دەنوسرێت.

موسوڵمانی خۆشەویست ئەوەی بۆ دایکی ئیمانداران خاتوو عائیشە"خوای لێ ڕازی بێت"هەڵبەسترا، خوا گەورە لە سەروی ئاسمانەکانەوە بەدرۆی خستەوەو ئایەتی لەسەر ئەو کەسانە دابەزاند کە ئەو درۆیەیان هەڵبەستبوو.

یەك دەنگی زانایان لەسەر حەرامێتی (غەیبەت)

وە جۆرێکیشە لە تاوانە گەورەکان [١]

پێشەوا (إبن كثير) "ڕەحمەتی خوای لێبێت" لەتەفسیری سورەتی "الحجرات" لەئایەتی (١٢)دا دەفەرموویت: ((غەیبەت کردن حەرامە بە یەك دەنگی و کۆڕای زانایان، وەهیچ جۆرە غەیبەتێك دروست نییە مەگەر باس کردنی کەسێك کە لە باس کردنەکەیدا خێرو سوودی زیاتر بێت، هەروەکو باس کردنی لایەنی خراپی کەسێك یان ئامۆژگاری کردنی)).

---

[١] تاوانە گەورەکان ئەو تاوانانەن کە خوای گەورە هەڕەشەی گەورەی لێ کردووە و سزای گەورەشی بۆداناوە لەدونیاو قیامەتدا، وە تاوانە گەورەکانیش خوا لێی خۆش نابێت مەگەر بە تەوبەکردن و گەڕانەوە نەبێت لێی, یان مەگەر خوای گەورە خۆی ویستی لێ بێت خۆی لە دوا ڕۆژدا لێ ی خۆش دەبێت.

هەروەها پێشەوا (القرطبي) "ڕەحمەتی خوای لێبێت" دەفەرموویێت: ((زاناکان یەك دەنگن لەسەر ئەوەی کە (غەیبەت) کردن حەرامەو تاوانێکی گەورەیە، بۆیە پێویستە تەوبەی لێ بکەیت)).

هەروەها پێغەمبەری خوا (ﷺ) بە خاتوو عائیشەی فەرمووو: ((لَقَدْ قُلْتِ كَلِمَةً لَوْ مُزِجَتْ بِمَاءِ الْبَحْرِ لَمَزَجَتْهُ))[1].

واتە: بەڕاستی ئەی عائیشە قسەیەکت کرد ئەگەر تێکەڵ بکرێت لەگەڵ ئاوی دەریاکان تێکی ئەداو تام و بۆنی دەگۆڕی. ئەمەش لەکاتێکدا بوو دایکمان خاتوو عائیشە (خوای لێی ڕازی بێت) فەرمووی: ((حَسبُكَ مِن صَفيّة -كذا وكذا – وفي رواية أنها قَصيرةٌ)) واتە بەسە ئەی پێغەمبەر (ﷺ) چیت داوە لە(صفية) خۆ ئەو ئاواو ئاوهایە. واتە بالای کورتە، جا تو خوا ئەگەر خاتوو عائیشە (خوای لێ ڕازی بێت) تەنها ئەو چەند ووشەیەی وتبێت پێغەمبەری خوا (ﷺ) بەو شێوەیە وەڵامی دابێتەوە ئەی دەبێت کەسانێك چیان پێ بوترێت و حوکمیان چی بێت؟ کە بە شەوو ڕۆژ دەمیان بە باس کردن و دەم بۆسەر خەڵکی درێژ دەکەن و باسیان دەکەن و کەم و کوڕیەکانیان هەڵدەدەنەوە. بەبێ گوێدان بە حەرامی و ترسناکی تاوانەکە (پەنا بەخوا) .

[1] صحيح سنن أبي داود (٤٠٨٠).

چۆن خەڵكی غەیبەت كردنی لێ گۆڕاوە

(هەندێ شت هەیە غەیبەتەو خەڵكی بە غەیبەتی نازانن)

خوشك و برای خۆم.....بەڕاستی شەیتان و سەربازە ماندوو نەناسەكانی فێڵ و تەڵەكەیان زۆرە بۆ ئەوەی بەندەكانی خوا تووشی تاوان وسەرپێچی و غەیبەت بكەن، لەوانە :

یەكەم: هەندێ كەس دەڵێن: ئەوەی كە ئێمە باسی دەكەین هەمووی لەو كەسەدا هەیە و خووڕەوشتی وایە، بۆیە ئاساییە ئەو باس كردنە غەیبەت نییە. جا بۆ وەلامی ئەم گومانە سێ فەرموودەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) باس دەكەین .

١- پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: ((الغيبةُ أن تَذكُرَ الرَّجلَ بِما فيه مِن خَلفِهِ))[1].

واتە: باس كردنی موسوڵمانێك لەپاش ملە غەیبەتە با ئەو ڕەوشتەشی تێدا بێت كە تۆ باسی دەكەیت.

٢-(أبو هريرة) (رضي الله عنه) دەفەرموێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی:((ئایا دەزانن غەیبەت چییە؟ هاوەڵانیش فەرمویان: خواو پێغەمبەری خوا (ﷺ) باشتر دەزانن. پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: غەیبەت ئەوەیە كە باسی براكەت بكەیت بەوەی كەپێی ناخۆشە، ووترا ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەی ئەگەر ئەوەی كە

[1] صحيح الجامع الصغير(٤١٨٦).

باسمان كرد لەو كەسەدا هەبوو، ئەویش فەرمووی: بەڵێ ئەگەر ئەو شتەشی تێدا بوو دەبێتە غەیبەت، وەئەگەر تیایدا نەبوو ئەوە بوهتانە) .

٣- فەرموودەكەی (أنس بن مالك) (رضي الله عنه) كە دەفەرمووێت: ((كانَت العَرَبُ يَخدِمُ بَعضُها بَعضَاً في الأسفارِ، وَكانَ مَع أبي بَكرٍ وَ عُمَرَ رَجُلٌ يَخدِمُهُما، فَنامَا، فَاسْتَيقظا، وَلَم يُهَيّئ لَهما طَعامَاً، فَقالَ أحَدُهُما لِصاحِبِهِ: إنَّ هذا لَيُوائِمُ نَومَ بَيتِكُم، فأيقضاهُ، فَقالا: إئْتِ رِسولَ اللهِ (صلى الله عليه وسلم) فَقُلْ لَهُ: إنَّ أبا بَكرٍ وَعُمَرَ يُقرِئانِكَ السَّلامَ وَهُما يَستَأدِمانِكَ، فَقالَ: ائْتَدَمَا فَفَزِعا فجاءا إلى النَّبيِّ (صلى الله عليه وسلم) فقالا: يارسولَ اللهِ (صلى الله عليه وسلم) بَعَثنا إليكَ نَستأدِمَكَ، فَقُلتَ: ((قَدِ ائْتَدَما)) فَبأيِّ شَيءٍ ائتَدَمْنا؟؟ قال: بِلَحْمِ أخيكُما، والذِّي نَفسي بِيَدِهِ إنّي لأرَى لَحَمَهُ من أنيابِكُما قالا: فَاسْتَغْفِرْ لَنا، قال: هُوَ فَلْيَسْتَغْفِر لَكُما))[١].

واتە: لەناو عەرەبدا وا باو بووە كاتێك گەشتیان دەكرد خزمەتكارێكیان لە گەڵ خۆیاندا دەبرد، تا خزمەتیان بكات, پێشەوا (أبوبكر وعومەر) (رضي الله عنهما) پیاوێكیان لە گەڵدا بوو بۆ ئەوەی خزمەتیان بكات و خواردنیان بۆ ئامادە بكات، جا هەردوو پێشەوا (رضي الله عنهما) خەوتبوون كاتێك بەخەبەر هاتن بینیان پیاوەكە خەوتووەو خواردنی بۆ ئامادە نەكردوون، بۆیە یەكێكیان بەوی تریانی ووت: تۆ سەیری بكە بە شێوەیەكی واخەوتووە بەوێنەی خەوی ماڵەوە "واتە بێ خەم خەوتووە" جا ئەوە بوو لە خەو هەڵیان ساندوو پێیان ووت: بچۆ بۆ لای پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) پێی بڵێ (أبوبكر و عمر) (خوایان لێ ڕازی بێت) سەلامت لێدەكەن داوای خواردنێكت لێ

[١] أخرجه الضياء المقدسي في (الاحاديث المختارة), السلسلة الصحيحة (٢٦٠٨).

دەكەن، جا لەم كاتەدا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: نانیان خواردووە نایانەوێت, ئەوانیش كە گوێ بیستی ئەم ووتەیە بوون ڕاچڵەكین و چوون بۆ لای پێغەمبەری خوا (ﷺ) ووتیان ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئێمە ناردمان بۆ لای تۆ بۆ خواردن كەچی تۆ بەم شێوەیە وەڵامت داوەتەوە، ئایا ئێمە چی شتێكمان خواردووەو بەچی تێر بووینە؟ پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: بە گۆشتی براكەتان تێر بوونە, سوێند بەو خوایەی گیانی منی بەدەستە گۆشتی براكەتان دەبینم لە نێوان ددانەكانتاندا، ئینجا فەرموویان: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) داوای لێخۆشبوونمان بۆ بكە، ئەویش (ﷺ) فەرمووی: با خزمەتكارەكەتان داوای لێخۆشبوونتان بۆ بكات.

دووەم: هەندێ كەس دەڵێن: ئێمە باسی فلان كەس ناكەین لە پاشملە بۆ سوودو بەرژەوەندی خۆی نەبێت كە ئەو ئاگای لێ نییەو نایزانێت.

بەرپەرچی ئەم جۆرە كەسانەش بەم شێوەیە دەدرێتەوە:

١- هەر كردەوەیەك كە ئەنجام دەدرێت پێویستە شەرعی بێت، چونكە هیچ كەسێك لە سزای خوای گەورە ڕزگاری نابێت تەنها بە نییەتی باش بەڵكو دەبێت كردەوەكە بۆ خوابێت و هیچی تری تێكەڵ نەكرێت، چونكە هاوەڵ بڕیاردەرەكان بە گومانی خۆیان نیەتیان زۆر باش بوو كاتێك هاواریان دەكرد بۆ غەیری خوا، وەدەیان ووت: ئێمە نایان پەرستین بەڵكو دەمانەوێت لە خوا نزیكمان بكاتەوە،

هەروەکو خوای گەورە دەفەرمویێت: ﴿ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَ مَا نَعۡبُدُهُمۡ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ ﴿٣﴾ ﴾ (الزمر:٣)

واتە: ئەوانەی لە هاوەڵ بڕیاردەرەکان جگە لە خوای گەورە ئەولیاو خۆشەویستیان دانابوو ئەیان ووت: ئێمە نایان پەرستین بەڵکو بۆیە هاواریان بۆ دەکەین بۆ ئەوەی لە خوامان نزیك بکەنەوە.

بۆیە براو خوشکی بەڕێزم.... ئەگەر بەوردی سەرنجێکی کورت بدەیت لە ئایەتی ﴿إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلۡفَىٰٓ﴾ سوودیان پێ ناگەیەنێت، بۆیە کە تۆش باسی کەسێك دەکەیت و دەڵێیت من بۆ سوودو قازانج باسی دەکەم باس کردنی شتێك کە پێشی ناخۆش بێت ئەوە دەبێتە(غەیبەت).

٢- برای بەڕێزم .... ئەگەر تۆ دەڵێیت: من نییەتم باشەو بۆ بەر ژەوەندی ئەومە، ئەوکات دەبێت کردەوەکەشت باش و دروست بێت، کە ئەمەش لەوەدا دەردەکەوێت کە تۆ نابێت لە پاش ملە باسی ئەو بکەیت، بە ڵکو بەرەو ڕووی خۆی و بە شێوەیەکی نەرم و نیان و لە سەر خۆ ئامۆژگاری بکە، وە فێری بکەو تێی بگەیەنە کە ئەو کارە باشەو ئەو کارەش خراپە، بۆیە ناشبێت بێزاربیت لە ئامۆژگاری، چونکە جاری وا هەیە چەند جارێك پێویستی بەو جۆرە ئامۆژگاریانە هەیە.

جا براکەم ئەی خوشکە بەڕێزەکەم (تکایە هەوڵ بدە بەوێنەی مێش هەنگ بیت بەسەر گوڵی جوان و شوێنی پاکەوە بنیشیتەوەو شتی پاك و جوانیش بگوێزیتەوە بۆخەڵکی، ئامان نەکەی بەوێنەی مێش و مەگەز بیت بە شوێنی پیسەوە بنیشیتەوەو شتی پیسیش بگوێزیتەوە) بۆیە بەردەوامبە لە سەر ئامۆژگاریەکەت ئەگەر هەر زانیت سوودی نەبوو ئەوە کەسێکی تر ڕاسپێرە بائامۆژگاری بکات.

هۆکارەکانی غەییەت کردن و چارە سەر کردنی غەییەت

١- دامرکاندنەوەی ڕق و کینە: ئەمەش لە کاتێکدایە کە کەسێك یان هاوڕێیەکت شتێکی بەرامبەرت کردووەو ڕقی هەستاندویت، بۆیە هەرکات کە توشی ئەو حاڵەتە بوویت یان باس کرا یەکسەر هەڵدەکوتیتە سەر هاوڕێکەت تێر غەیبەتی دەکەیت، وەك تۆڵە سەندنەوەیەك, جا بۆچارەسەر کردنی ئەم حاڵەتەش بگەڕێوە بۆ ئەم ئایەتەی خوارەوە: ﴿ وَسَارِعُوٓاْ إِلَىٰ مَغۡفِرَةٖ مِّن رَّبِّكُمۡ وَجَنَّةٍ عَرۡضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلۡأَرۡضُ أُعِدَّتۡ لِلۡمُتَّقِينَ ١٣٣ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَٱلۡكَٰظِمِينَ ٱلۡغَيۡظَ وَٱلۡعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ١٣٤ ﴾ (آل عمران:١٣٣-١٣٤).

واتە: هەوڵ بدەن و پێشبڕکێ بکەن بۆ لێخۆشبوونی خوایی و بەدەست هێنانی ڕەزامەندی خوای گەورە و میهرەبان، وە بۆ بەهەشتێك کە پانایيەکەی بە ئەندازەی ئاسمانەکان و زەویە، وە ئامادە کراوە بۆ کەسانێك کە لە خوا دەترسن و پارێزگارن وە ئەو کەسانەی کە لە ماڵەکانیان دەبەخشن و لە کاتی بوون و نەبوونی و خۆشی وناخۆشیدا, وە ئەو کەسانەش کە ڕق و کینەی خۆیان

دەخۆنەوەو لێبوردەن بەرامبەر بە خەڵکی وە خوای گەورەش چاکە کارانی خۆش دەوێت .

جا بەڕێزم ...خواردنەوەی ڕق و کینەو غەیبەت نەکردنی ئەو کەسەی کە خراپەی بەرامبەرت کردووە، یاخود تورەی کردووی نیشانەی خۆپارێزی و چوونە بەهەشتی خوایە. هەروەك پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموویت: ((مَنْ كَظَمَ غَيْظًا –وَهُوَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْفِذَهُ– دَعَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُخَيِّرَهُ اللَّهُ مِنَ الْحُورِ مَا شَاءَ))[١].

واتە: هەر کەسێك ڕق وکینەی خۆی بخواتەوەو لە کاتێکدا کە توانای هەیە هەقی خۆی بکاتەوە لەبەرامبەرەکەی, ئەوە خوای گەورە لە ڕۆژی قیامەتدا لە سەرووی هەموو خەڵکەوە بانگی لێ دەکات و سەرپشکی دەکات لە هەڵبژاردنی کام حۆرییەی کە ئارەزووی دەکات و پێی خۆشە.

٢– دڵ نەشکاندن و ڕازی کردنی هاوڕێیان و ئەو کەسانەی کە لە مەجلیسیان دانیشتویت: کاتێك دەبینی کە هاوڕێکانت باسی خەڵکی دەکەن و غەیبەتیان دەکەن تۆش دەتەوێت ڕێگریان لێ بکەیت و نەهێڵی غەیبەت بکەن، بەلاّم ئەوان دەڵێن بەم شێوەیە قورسی مەکە لەسەرمان لێشت دوور دەکەونەوە و تۆش لەبەر خاتری هاوڕێیەتی کردن و دانیشتن لەگەڵیاندا ڕازی دەبیت و بەڵکو هەندێك

[١] أخرجه أبو داود في سننه (٤٧٧٩) والترمذي وإبن ماجه وحسنه لغيره ، الشيخ الالباني في صحيح الترغيب والترهيب (٢٧٥٣)

یارمەتیشیان دەدەیت لەسەر غەیبەت کردنی موسڵمان, جا چارەسەری ئەمەش بەخوێندنەوەو یادکرنەوەی ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەری خوایە (ﷺ) کە دەفەرمووێت: ((وَمَنِ الْتَمَسَ رِضَاءَ النَّاسِ بِسَخَطِ اللَّهِ وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى النَّاسِ))[1].

واتە: هەرکەسێك بیەوێت کە خەڵکی لە خۆی ڕازی بکات بە توڕەبوونی خوا، ئەوە خوای گەورە دەیداتە دەست خەڵکی.

دەی موسوڵمانە بەڕێزەکان کاتێك دەتەوێت هاوڕێکانت ڕازی بکەیت بەوەی کە غەیبەت بکەن کە خوا پێی ناخۆشە ئەو کاتە خوای گەورە دەتداتە دەست خەڵکی.

٣- بەرز کردنەوەی خۆت بەسەر خەڵکیدا: ئەوەیش بەشکاندنەوەو بەکەم زانینی کەسانی تر، وەك ئەوەی بڵێی جا فلاَنە کەس چییە؟ بە خوا هیچ نازانێت یان باش تێی ناگات، مەبەستت بەمە تەنها کەم کردنەوەیە لە پلە و پایەی بەرامبەر وەواش پیشان بدەیت کە خۆت زیاتری لەو.

بۆ چارەسەرکردنی ئەم حاڵەتەش تەنها بەوە دەبێت کە بیرو باوەڕت وابێت ئەوەی لای خوای گەورەیە زۆر باشترو چاکترە، وەئەم دونیایەش لای خوای گەورە بەئەندازەی یەك باڵە مێشوولە بەهاو قیمەتی نییە, وە کەسی غەیبەت

[1] جزء من حديث أخرجه الترمذي وغيره ، وهو صحيح لغيره ، الترغيب والترهيب (٢٢٥٠),انظر تخريج الطحاوية (٢٧٨).

كراویش لای خوای گەورە پێ دەچێت ڕێزی زۆرتر بێت لەتۆ! وەك پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموویت: ((رب أشعث مدفوع بالأبواب، لو أقسم على الله لأبره))[1].

واتە: جاری واهەیە پیاوێكی سەرو قژ ئاڵۆزكاوو تەپوو تۆزاوی و دەركراو لە دەرگا خەڵكی بەكەم تەماشای دەكەن و ڕێزی لێ ناگرن ئەگەر سوێند بخوات و بڵێت خوایە دەبێت ئەو شتەم بۆ ئەنجام بدەیت خوای گەورەش سوێندەكەی ناخات و شتەكەی بۆ جێ بەجێ دەكات.

٤- یاری و گاڵتە كردن: جاری واهەیە لە دانیشتنێكدا دەبینی پیاوی وا هەیە بە ڕاست و چەپی خۆیدا چاك و خراپی خەڵك باس دەكات و لەپاشملە لێیان دەدوێت ئەمەش لەشێوەی گاڵتە جاڕیدا بۆئەوەی خەڵكی پێی پێ بكەنن و بڵێن بەخوا گاڵتە چییە؟! (بەڵێ لە سەردەم و ڕۆژگاری ئەمڕۆشماندا غەیبەت بەرگێكی جوانتری بەبەرداكراوەو لەشێوەی شانۆگەری و لاسایی كردنەوەوی خەڵكیدا پێشكەش دەكرێت و بەشێوەی هەزەلی وپێكەنیناویش پاشان لەسەر شاشەی تەلەفزیۆن و كەناڵەكانەوە ئاراستەی خەڵك دەكرێت ئەمەش جۆرێكە لە غەیبەت كردن بە كردەوە) **جا بۆچارەسەری ئەم حاڵەتە** ئەم فەرموودەیە بەبیرخۆت

---

[1] صحيح مسلم (٢٦٢٢).

بهێنەوە کە پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموویێت: ((وَيْلٌ لِلَّذِى يُحَدِّثُ بِالْحَدِيثِ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ فَيَكْذِبُ وَيْلٌ لَهُ وَيْلٌ لَهُ))[1].

واتە: وەیل کە شیوێکە لە شیوەکانی دۆزەخ بۆ ئەو کەسەی کە قسە دەکات بۆ خەڵکی وباسی خەڵکیان بۆ دەگێڕێتەوە بەدرۆ بەس بۆ ئەوەی کە دانیشتوان پێی پێبکەنن، وەیل بۆ ئەو کەسە وەیل بۆ ئەو کەسە, جا پەنا بە خوای تاك و تەنهاو بێ هاوەڵ لەم جۆرە کردەوەیە.

بەڕاستی زۆر ترسناکە ئازیزانم بۆیە خۆشەویستمان (ﷺ) بەوشێوەیە ووشەی وەیل چەند جارێك دووبارە دەکاتەوە.

٥- هۆکارێکی تر کە مرۆڤ توشی غەیبەت دەکات بریتیە لە حەسودی: ئەم جۆرەش لە کاتێکدا ڕوودەدات کە کەسێك بە باشە باس دەکرێت لەناو خەڵکیداو ئەو کەسەش خۆشەویستە لەلای خەڵکی و ڕێزی خۆی هەیە، لەو کاتەدا کەسی حەسوود کە بیستی بەم جۆرە مەدحی ئەو کەسە دەکرێت یەکسەر توشی حەساسیەت دەبێت و ڕاستەوخۆ پەنا دەباتە بەر غەیبەت کردنی، چونکە هیچ ڕێگەیەکی تر شك نابات، جابرای خۆم خوشکی بەڕێز.... بێگومان کەسی حەسوود حەز بە خێرو خۆشی بەرامبەری ناکات، بەتایبەتی کەسانی نەفام و نەزان، هەرگیز حەز بە ڕێزداری و پلە بەرزی زانایان ناکەن و هەمیشە دەیانەوێت

[1] أخرجه الترمذي وأبو داود وغيرهما، وحسنه الشيخ الالباني في (صحيح الترغيب والترهيب) (٢٩٤٤) وغاية المرام (٣٧٦).

لە ڕێگەی غەیبەتەوە داخی خۆیانیان پێ بڕێژن، بۆیە پێویستە زۆر باش بزانرێت لە کاتێکدا کە غەیبەتی زانایان دەکرێت ئەوە لە پلەو پایەی زانایان کەم نابێتەوە بەڵکو تەنها ڕوو ڕەشی بۆ کەسی غەیبەتکار دەمێنێتەوەو هیچی تر.

سەر هەڵدانی غەیبەتیش لە ڕێگای حەسودییەوە زیاتر لە نێوان ئەو چینانەدا ڕوو دەدات کە هاوپیشەن، چونکە هەندێك جار بینینی نازو نیعمەت بەسەر کەسانی هاوپیشەی خۆتەوە دەبێتە هۆی ڕق و کینەو پاشان حەسودی و پاشان غەیبەت کردنی.

٦- دەست بەتاڵی و بێ کاری و هەست کردن بە بێتاقەتی ئەم مرۆڤە وا لێدەکات کە ڕۆژانەو بەردەوام هەر خەریکی غەیبەت و غەیبەتکاری بێت، وە خوی تەواوی پێوە بگرێت و باسی خەڵکی بکات، جا بۆ چارەسەری ئەم جۆرەش: پێویستە هەمیشە مرۆڤ خۆی سەر قاڵ بکات بە یادی خواو گوێڕایەڵی پەروەردگاریەوە بەردەوام بێت لەسەر وەرگرتنی زانست و خۆ خەریك کردن بە کاری چاکەوەو دووربکەوێتەوە لە هەموو کارێکی خراپ و بەد. هەر وەك خۆشەویستمان (ﷺ) دەفەرموویت: ((لاَ تَزُولُ قَدَمَا ابْنِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خَمْسٍ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ وَعَنْ شَبَابِهِ فِيمَا أَبْلاَهُ وَمَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ وَمَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَلِمَ))[1].

---

[1] صحيح سنن الترمذي (١٩٦٩) وأنظر سلسلة الصحيحة (٩٤٦)

واتـە: لـە ڕۆژی قیامەتـدا دوو پێـی هـیچ کەسـێك لەنـەوەی ئـادەم نـاجوڵێ تـا پرسیاری دەربارەی پێنج شت لێ نەکرێت: تەمەنەکەی لە چیا سەرف کردووە؟ وە گەنجێتیەکەی چۆن بەسەری بردووە؟ لە خواپەرستیدا یاخود لـە کـاری خـراپ و گوێ نەدان بە فەرمانەکانی خوا؟ وە لە ماڵەکەی چۆن پەیدای کردووەو لە چیشدا سەرف کردووە؟ وە پرسیاری لێ دەکرێت دەربارەی زانستەکەی کەچـی سـودێکی پـێ گەیانـدووەو ئایـا چـۆن گەیاندوویـەتی (هـەتا چـی سـنوورێك کـردەوەی بـە زانیاریەکەی کردوە)؟ ...جا بەڕاستی ژیان پێکهـاتووە لـەم چـەند پرسـیارەو بـەم قۆناغانەشدا تێدەپەڕێت، کەواتە با هەوڵ بدەین ئـەم پرسـیارانە هـەر لێـرە پـێش ئەوەی ڕۆژێك بێت بە خزمەتی بگەین و پرسیارمان لێ بکرێـت وەڵامـی بـۆ ئامـادە بکەین و خۆمانی پێ بڕازێنینەوە.

٧- جاری وا هەیە مرۆڤـ بۆ نزیك بوونەوەی لە کەسانی خاوەن پلەو پرۆژەو ئیش و کارو دەسەڵاتداران، هەڵدەستێت بە باس کردن و غەیبەت کردنی کرێکارو کار مەندان و کەسانی ترو شکاندنەوەیان بەمەبەستی گەیشتن بەو شوێنە یان بەو کارە، بەڵا مرۆڤـ پێویستە هەمیشە بیر لە دەسەڵاتی خواو فەرموودەکانی بکاتەوە، ئەوسا بۆی دەردەکەوێت کە ڕزق و ڕۆزی تەنها لای خوایەو هەر خوای گەورەشە کە دەفەرموێت: ﴿ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا ۚ وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا ۗ ﴿٣٢﴾ ﴾ (الزخرف: ٣٢).

واتە: ئێمە لەنێوانیاندا بژێوی ژیانمان دابەش کردووە، لە دونیـادا هەنـدێ کـەس دەوڵەمەندو هەندێ کەسیش هـەژار، وە هەنـدێکیانمان چـەند پلـە بـەزر کردۆتـەوە بەسەر هەندێکی تریاندا، تا هەندێکیان ئیش و کار بە هەندێکیان بکەن.

موسڵمانی خۆشەویست هۆکاری تریش زۆرن کە غەیبەتی پێوە دەکرێت لەوانـە: کاتێك کەسێك کارێك ئەنجام دەدات ونهێنیە لای تۆ بەلاَم لە شوێنێك باس دەکرێت و تـۆش یەکسـەر وا دەزانـی ئـەو کـارە فـلاَن کـەس کردوویـەتی نـاوی دەبـەیت و ئاشـکرای دەکـەی، ئـەوە دەبێتـە غەیبـەتی، یـان جـاری واهەیـە کەسـێك دەسـتی ناڕوات تۆش خێـرت پـێ کـردووەو یارمـەتیت داوە لـەو کاتـەدا لای خـەڵکی باسـی دەکەیت و دەکەویتە شکاندنەوەی و غەیبەتی دەکەیت.

ترسناکی غەیبەت لە ڕوانگەی فەرموودەکانی پێغەمبەرەوە (ﷺ)

یەکەم :عن أبي بكرة (رضي الله عنه) أنَّ رَسولَ اللهِ (ﷺ) قال في خطبته في حجة الوداع: ((إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ بَيْنَكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا, فِي شَهْرِكُمْ هَذَا، وفِي بَلَدِكُمْ هَذَا، لِيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ))[١].

واتـە: أبي بكرة دەفـەرموویت: پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) لـە حـەجی مـاڵ ئاوایيـدا ووتارێکی بۆمـان خوێنـدەوە و ئامۆژگـاری کـردین و فـەرمووی: ئـەی موسـوڵمانان ئاگاداربن و باش بـزانن کـەخوێنتان و ماڵتـان و نـاموس و غەیبـەت و بـاس کردنـی

---

[١] صحيح البخاري (٦٧) وصحيح مسلم (١٦٧٩).

یەکتری حەرامە لە سەرتان، هەروەکو حەرامێتی کوشتارو ئاشووب نانەوە لەم ڕۆژە پیرۆزەدا، وە لەم مانگە پیرۆزەدا، وە لەم شارە پیرۆزەدا کە شاری مەککەیە، وەهەر کەسیش لەم شوێنەیەو ئامادەیەو گوێ بیستی ئەم قسانەیە، بابیگەیەنێتە ئەو کەسەی کە نەهاتووەو ئامادەنییە.

موسوڵمانی خۆشەویست لێرەوە باش بزانەو سەرنج بدە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) چۆن ئاگادارمان دەکاتەوە لە حەرامێتی خوێن ڕشتن ونانەوەی ئاشوب و دووبەرەکی، هەر واش ئاگادارمان دەکاتەوە لە باس کردن و غەیبەت کردنی موسڵمانان بە حەرامی.

دووەم: عن البراء بن عازب (رضي الله عنه) قالَ: قالَ رَسولُ اللهِ (ﷺ): ((الرِّبا إثنانِ وَسَبعونَ باباً، أدناها مِثلُ إتيانِ الرَّجُلِ أُمَّهُ، وَإنَّ أربى الرِّبا إستِطالَةُ الرَّجل في عِرضِ أخِيهِ)) [1].

واتە: ڕیبا (سوو خواردن) حەفتاو دوو بەشە: کەم ترین و سووك ترین بەشیان وەکو ئەوە وایە کە پیاو (زینا) لەگەڵ دایکی خۆیدا ئەنجام بدات، وەگەورەترین ڕیباش ئەوەیە کە کەسێك باسی ناموس و شەرەفی براکەی بکات و لە پاش ملە باسی بکات یان بوهتانی بۆ هەڵبەستێ, جا مەبەستیش لە باس کردنی ناموس و شەرەفی خەڵکی و غەیبەت کردنیان، کە گەورەترین ڕیبایە ئەوە نییە کە حەددێکی شەرعی یان جەڵدەی لێ بدرێت، نا بەڵکو جۆرێکە لە تاوانە گەورەکان، هەروەك زینا کردنە کە تاوانێکی گەورەیە، پاك و بێگەردی تەنها بۆ خوایە، کوان خاوەن

[1] صحيح الترغيب والترهيب (١٨٥٧) السلسلة الصحيحة (١٨٧١)

ژیرەکان؟ لەبەرامبەر ئەنجامدانی ئەم تاوانەدا، اللهُ أكبر کوا ئەو باوەڕەی کە دڵەکان ڕۆشن دەکاتەوە؟ جا سبحان الله خواردنی ڕیبا چەند حەرامەو چەند تاوانێکی گەورەیە؟ تا خوای گەورە بە شێوەیەکی وا باسی دەکات و هەرەشەو جەنگ ڕادەگەیەنێت لەگەڵ ئەو کەسەی کە دەیخوات و مامەڵەی پێوە دەکات، یان وا باسی دەکات بە ئەندازەی زینا کردن لە گەڵ دایکی خۆیدا (پەنا بەخوا) جا لەمەش خراپتر باس کردنی نامووس و شەرەفی خەڵکی یە.

دەئیتر با کەسانی (غەیبەت)چی لەدوای بیستنی ئەم بەڵگانەوە زمان درێژ بکەن چۆن دەیانەوێت؟ با عەیبەو عاریان هەڵماڵن چۆن دەیانەوێت؟ یان چۆن پێیان خۆشە، یان با جاسوسی لە سەر موسوڵمانان بکەنە پیشەی خۆیان و بەردەوام بن ....

بەڵام ئایا لە سزای خوایی و تۆڵەی بە ئێشی خوای گەورە ڕزگاریان دەبێت؟ نەخێر... ئەی بۆ کوێ دەچن؟ ئایا نازانن ڕۆژگارێك دادێت کە لێپرسینەوەی خوایی هەیە و مردن و ناوگۆڕو ساحەی مەحشەرو حوکمی خوایی لە پێشە؟؟ جا توخوا پێغەمبەری ئازیز (ﷺ) کاتێك بە دایکمان خاتوو عائیشەی (خوالێی ڕازی بێت) فەرموو: ((لَقَد قُلتِ كَلِمَةً لَو مُزِجَت بِماءِ البَحرِ لَمَزَجَتهُ)) واتە: ووشەیەکت ووت ئەی عائیشە ئەگەر تێکەڵ بکرێت بە ئاوی دەریا ئەوا ڕەنگ و تام وبۆنی ئەو ئاوە دەگۆڕێت.

تـەنها لەسـەر ووشـەیەكی كـەم ئـەی ئایا دەبێـت حـاڵی ئەوانـە چـۆن بێت كـە بەردەوام "تووتی ئاسایی" هەر دەیڵێن و هـەر دەیڵێنـەوە و بـەردەوامن لـە بـاس كردن و غەیبەتی خەڵكی؟ یان دەبێت چـی دەریایەك خۆی بۆ ئەم تاوانە بگرێت و بۆ گەن نەكات؟ بۆیە وەك ئامۆژگاریەك ئەی خوشك و برای خۆم.... نەكەی خـۆت بخەیتە بەر سزای خوایی بۆ تەنها چەند ساتێكی كەمی ئەم دونیا بـیَ نرخـەی كـە زۆر كەسانی بە هیلاكا بردوە. خۆت بپارێزە پێش ئـەوەی فـەرمووی دۆزەخـت لـیَ بكرێت.......

سیَ یەم : عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده، أَنَّهُم ذَكَرُوا عِندَ رَسُولِ اللهِ (ﷺ) رَجُلاً فَقَالُوا: ((لا يَأْكُلُ حَتّى يُطْعَمَ وَلا يَرحَلُ حَتّى يُرحَلَ لَهُ، فقالَ رَسولُ اللهِ (ﷺ) اغْتَبْتُمُوه: فَقالوا: يا رَسولَ اللهِ (ﷺ) إنَّما حَدَّثْنا بِما فِيه، قالَ: ((حَسْبَكَ إذا ذَكَرْتَ أخاكَ بِما فِيه))[1].

واتـە: عـەمری كـوڕی شـوعەیب (رەزای خوایـان لێبێـت) لـە باوكیـەوە ئـەویش لـە باپیریەوەدەگێڕێتەوەو دەفەرمووێت: لە مەجلیسی پێغەمبەری خـوادا (ﷺ) باسـی پیاوێكیان كردوو ووتیان: ناتوانێت بخوات تاكو دەرخواردی نـەدەی، وە ناتوانێـت ولاخەكـەی بـۆ لـیَ بخورډرێـت تـا بـۆی لـیَ نـەخورێت (واتـە: بێدەسـەلاتە) جـا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: غەیبەتتان كرد، ووتیـان: ئـەی پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) باسی شتێكمان كرد كەتیایـدا بـوو، ئـەویش فـەرمووی: بەسـە بـاس كردنـی براكەت كە ببێتە غەیبەت، با ئەو ڕەوشتەشی تێدابێت، گەر پێی ناخۆش بێت.

---

[1] أخرجه الاصبهاني, وحسنه لغيره الشيخ الالباني في صحيح الترغيب والترهيب (٢٨٣٦).

کەواتە برایانی بەڕێزم....... **خوشکانی ئازیز**...... بەسەو هەتا کەی غەیبەتی براو خوشکی موسوڵمانت دەکەیت؟ هەتاکەی دوو زمانی و باسی موسوڵمان؟؟!! دەکەواتە با هەر یەك لە ئێمە بیرێك لە حاڵی خۆی بکاتەوە، بزانێت ئایا کێ هەیە لە ئێمە بێ هەڵەو کەم و کوڕی بێت؟؟ ئەی باشە کێ لە ئێمە لە شەیتان ئەمینە و پارێزراوە؟؟ بشزانە سوێند بە خوا لە دەرگای هەر ماڵێك بدەیت ئەوە هەر زۆر زوو لە دەرگاکەت دەدرێتەوە.

غەیبەتی زانایان و پیاو چاکان

بزانەبرای موسوڵمان کە باس کردن و غەیبەت کردنی زانایان وپیاوچاکان وەکو غەیبەت کردنی کەسانی سادە و نەشارەزا نییە، چونکە گەر تۆ غەیبەتی خەڵکی ئاسایی و سادە بکەیت تەنها خراپەت بەرامبەر خودی ئەو کەسە کردووە، بەڵام گەر تۆ باسی زانایان وپیاوچاکان بکەیت، ئەوە خراپەت بەرامبەر خۆی کردووە وەك سەرجەم موسوڵمانی تر، وە خراپەت بەرامبەر ئەو عیلم وزانیاری و شەرعە کردووە کە لایەتی و شارەزایە تێیدا, بەڵی کاتێك باسی زانایەکی شارەزا لە شەرع دەکەیت بە خراپە و غەیبەتی دەکەیت (کە پێ دەچێت واش نەبێت) لە بەر چاوی خەڵکی دەخەیت و سووکی دەکەیت، ئەو خەڵکەش بە چاوی ڕێزەوە سەیری ناکەن و قسەی لێ وەرناگرن، بەڵکو بگرە بۆ پرسیارو وەرگرتنی فەتواش ناگەرێنەوە لای، وە هەندێ جار ئەوەشی خەڵکی گوێی لێدەگرێت و پرسیاری لێ

دەکـات گومـانی تێیدایـە، چـونکە تـۆی موسـوڵمان بـە خراپـە باسـت کـردووە و غەیبەتت کردووە، ئەو کاتە تاوانێکی گەورەت بەرامبەر شەریعەت ئەنجام داوە.

ئەوەی گومانی تێدا نییە ئەوەیە کە زانایان بۆچوونی ڕاست و هەڵەشیان هەیە وە هیچ کەس لە وان و لە ئێمەش بێ کـەم و کـوڕی و بـێ هەڵـەو بـێ تـاوان نییـە، بۆیە نابێت و دروست نییە ئێمە هەڵەی زانایان بکەینە ڕێخۆش کەرێك بـۆ غەیبـەت کردن و کەم کردنەوەی زانیاری و شـان و شـەوکەتیان، لەبەرئـەوەی لـە سروشـتی هـەموو مرۆڤێکـە کـە کـەم و کـوڕی هەڵـەی هـەبێت، بۆیـە پێویسـتە لـە سـەرمان هەرکاتێك هەڵەیەکمان لە زانایەك یان بانگەوازکارێك یان پێش نوێژو ووتـار خـوێنی مزگەوتێك بینی نەکەوینە باس کردن و غەیبەت کردنیـان، بـەڵکو پەیوەنـدی پێـوە بکەین تا ئەو هەڵەیەمان بۆ ڕوون ببێتەوە، چونکە جاری وا هەیـە کاتێـك کەسـێك شـتێکت بـۆ دەگێڕێتـەوە لـە فـلان کەسـەوە بەهەڵـە بـۆت دەگێڕێتـەوە، یـان لـەو قسەیەی کە بۆتۆی دەگێڕێتەوە جوان لێی تێنەگەیشتووە، یان جاری واهەیـە ئـەو کەسەی قسەکەت بۆدێنێت نیەتی خراپەو مەبەستی شـکاندنەوەو ناشـرین کردنـی ئەو زاناو مامۆستاو وتار بێژەیە.

بۆیە داواکارم لە گەنجانی تـازە پێگەیشـتوو و فێرخـوازانی زانسـتی شـەرعی لـە خـوای گـەورە بترسـن و بـاس کردنـی زانایـان نەکەنـە کاغـەزێکی سـپی چـــۆن بیانەوێت هەڵی بدەنەوە لەسەری بنوسن، بەهەوەسی خۆیان باسی ئەم زانـاو ئـەو

زانا بکەن و قسەیان لەسەر بکەن، توخوا گەر غەیبەتی خەڵکی تاوانێکی گەورە بێت، ئەبێت غەیبەت کردنی زانایان چەندێك گەوترە ترو تاوانتربێت؟

موسڵمان خۆشەویست بە گشتی غەیبەت کردنی زانایان چەندین ئاکامی خراپی لێدەکەوێتەوە **لەوانە**:

١. غەیبەت کردن و ناشرین کردنی زانایان دەبێتە وەرنەگرتنی ئەو حەق و ڕاستیەی کە دەیڵێن، لەکەدارکردن و غەیبەت کردنی زانایان وەك لەکەدارکردنی کەسێکی ئاسایی نییە، بەڵکو کاریگەری زیاترو زۆرترە وە ناشرین کردن و لەکەدارکردنی ئەو حەق و ڕاستیەیە کە لایەتی.

٢. زانایان میرات گری پێغەمبەری خوان (ﷺ) بۆیە لەکەدار کردن و غەیبەت کردنیان لەکەدار کردن و بێ ڕێزییە بەرامبەر بەو زانیارییەی کە لە پێغەمبەری خواوە وەریان گرتووە، وە ئازاردانی پێغەمبەری خوایە (ﷺ) هەروەك ابن عباس (رضي الله عنهما) فەرمویەتی: ((مَن آذَى فَقيهاً فَقَد آذَى رَسولَ اللهِ (ﷺ)، وَمَن آذَى رَسولَ اللهَ (ﷺ) فَقَد آذى اللهَ عَزَّ وَجَلَّ))[١].

واتە: هەرکەسێك ئازاری زانایەك بدات ئەوە ئازاری پێغەمبەری خوای (ﷺ)داوە، وەهەرکەسێك ئازاری پێغەمبەری خوا(ﷺ) بدات ئەوە ئازاری خوا گەورەی داوە، کارێکی وای کردووە کە خوای پەروەردگار پێی ڕازی نییە و پێی ناخۆشە.

[١] الترغيب في فضآئل الأعمال وثواب ذلك ٣١٦/١ ، الفقيه والمتفقه للبغدادي ١/١٤٠.

٣. غەیبەت كردن و باس كرنی زانایان بـە خراپـە دەبێتـە هـۆی دوور كەوتنـەوەی فێرخوازانی زانسـتی شـەریعەت لێیـان، بۆیـە لـەو كاتـەدا قوتابیـانی زانسـت خـواز بەردەوام دەبەن لەسەر رێگەی خۆیان بێ رێنمونی كەرێكی دڵسـۆزو خـەمخۆر، وە تووشی چەندەها هەڵەو پێ هەڵخلیسكان دەبن، بـــۆ؟ لەبەر ئەوەی كەسـانێك بـە نەشارەزایی و ڕق و كینەیان بەرامبەر بەزانایان هەڵدەكوتنە سەریان و لەكـەداریان دەكەن و لەبەرچاوی خەڵكیان دەخەن، ئەوكاتە خەڵكی وەكو ڕانە مەڕی بێ شوان پەرت و بڵاو دەبن و چەندەها بۆچوونی جیاواز دروست دەبێت، هەمووی بە قسـەو لە خوانەترسانی كەسانێكی سەر گەرم و تازە پێگەیشتوو، كە هەندێك جار قسـەی وا دەكات و فەتوای وا دەدات زانایان ناوێرن بـەو بوێرییـە فـەتوا بـدەن، كەسـانێك سوێند بە خوای گەورە پێ دەچێت شارەزاییان نەبێت لە مانـای (لا إله إلاّ الله) كـە بنــەڕەت و بنچــینەی ئیمانــە، وە شــارەزاییان نــەبێت لــە زمــانی عــەرەبی كــە گـەورەترین هۆكـارە بـۆ تێگەیشـتن لـە قورئـان و سـوننەت بـە شـێوەی ڕاسـت و دروست كەچی هەڵدەكوتنە سەر زانایان و لە خـوا ترسـان و غەیبـەتیان دەكـەن و لەكەداریان دەكەن ، زانایەك كە دەیان ساڵ بگرە زیاتر تێكۆشاوەو شەو نخـونی و ماندوو بونی بینیوە، تا بگاتەڕادەیـەك خـەمخۆری تـۆ بێـت و لـە گـەورەیی خـوای گەورە و سزای دۆزەخ ئاگادارت بكاتەوە، كاتێك غەیبەتی دەكەیت، ئایا تۆ شارەزا تری لەو؟ نـــا، سوێند بە خوای گەورە، تۆ لەو خەمخۆرتری بۆ موسـوڵمانان؟ بـە گومـانی خـۆت بـەڵێ، بـەڵام سـوێند بـە خـوای گـەورە نـەخێر، بۆیـە موسـوڵمانی خۆشەویست گۆشتی زانایان مـەخۆن (غەیبـەتیان مەكـەن)، چـونكە (لحوم العلماء مسمومة) واتە: خواردنی گۆشتی زانایـان ژەهراوییـە، بۆیـە هەركەسـێك بـەر ببێتـە

گیان زانایانی ڕاستەقینەو غەیبەتیان بکات و تانەو تەشەرەیان لێ بدات با بێ گومان بێت وەکو کەسێکە خۆی ژەهر خواردوو کردوەو خۆی لە ناو بردووە.

بەڵام لێرەدا پرسیارێك دێتە پێشەوەو دەکرێت: ئەگەر زانایەك هەڵەیەکی کردبوو یان زیاتر ئایا باس کرنی غەیبەتە یان نا؟

وەڵام: موسوڵمانی خۆشەویست خوای گەورە فەرمانی پێ کردووین کە قسەی هیچ کەسێك نەخەینە پێش قسەی خواو پێغەمبەری خواوە (ﷺ)، هەر وەك خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيِ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ١﴾ (الحجرات: ١)

واتە: ئەی ئیمانداران قسەی هیچ کەسێك مەخەنە پێش قسەی خواو پێغەمبەری خواوە (ﷺ)، تەقوای خواتان هەبێت و لە خوای گەورە بترسن، خوای گەورە بیسەرو زانایە.

دروست نییە بە هیچ شێوەیەك بۆچوون و قسەی هیچ کەسێك بخەیتە پێش قسەی خواو پێغەمبەری خواوە (ﷺ) ئەگەر خۆت بە ئیماندار ئەزانیت, بۆیە کاتێك فەتوای زانایەکت بینی پێچەوانەی فەرمودەی خوای گەورە و پێغەمبەری خوایە (ﷺ) وەری ناگریت و کاری پێناکەیت، بەڵکو لە هەمان کاتدا نەك غەیبەت نییە بەڵکو پێویست و واجبە کە خەڵکی ئاگادار بکەیتەوە لەو هەڵەیە بە لێزانی و لەسەرخۆیی، چونکە گەر هەر بڵێین فلان کەس ئاوها و ئاوها زاناو شارەزایەو چاو

پۆشی لە هەڵەکانی بکرێت ئەو کاتە بەتەواوی شەرعی خوای گەورە دەگۆڕێت، لە جیاتی یەکخوا پەرستی هاوەڵ بریاردان بۆ خوای گەورە بڵاو دەبێتەوە، چونکە لەناو بەناو زانایان و مامۆستایان هەیە هاوارکردن بۆ جگە لە خوای گەورە بە دروست دەزانێت لە کاتێکدا گەورەترین تاوان و شیرکە، گەر لایەنی هەڵەی ئەو کەسانە ڕوون نەکرێتەوە ئەوە بێگومان خەڵکی بە هۆی بەناو زاناو مامۆستاوە شوێنیان دەکەون وسەریان لێ دەشێوێت، یان گەر لایەنی هەڵەی ئەو کەسانە ڕوون نەکرێتەوە ئەو کاتە لە شوێنی سوننەت بیدعەو شتی خراپ بڵاو دەبێتەوە، بەڵی کەسانێك هەرچەندە پێیان بوترێت زاناو شارەزا گەر بنەمای جیا کرنەوەی سوننەتیان لە بیدعە نەبێت، ئەوە بێ گومان بیدعە دەکەن و خەڵکیش لە سوننەت دوور دەخەنەوەو لەسەر بیدعە پەروەردەیان دەکەن، بۆیە زانایەك ئیجتیهادی کردووەو حەقی نەپێکاوە تێیدا دەبێت هەڵەکەی ڕوون بکرێتەوە بە دڵسۆزی و ڕێز گرتنی تەواو لە زاناکە، بەڵام کەسانی نەشارەزاو بیدعەچی پێویستە باس بکرێن و پەردە لە ڕووی بیدعەکانیان هەڵبماڵدرێت، تا دینی خوای گەورە بە پوخت و پاکی و دوور لە شتی پڕو پوچ لە ناو خەڵکیدا بڵاو ببێتەوە، وە کەسانێك بەنەزانی یان کەسانێك بە مەبەستی خراپیان نەتوانن سوننەتی پاك و پیرۆزی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بگۆڕن.

٤. لەکەدارکردنی زانایان و غەیبەت کردنیان بێ نرخ کردنیانە لەبەر چاوی خەڵکی، وە نەمانی شان و شەوکەت و ڕێزیانە لە دڵیاندا، کە ئەمەش دوژمنانی ئیسلام دڵخۆش دەکات، هەر بۆیە لەزۆربەی وڵاتە ئیسلامیەکاندا زانایان بێ ڕێزو

بێ نرخ كراون، چونكە كەسانی نا شایستە زانایانیان بێ ڕێزو بێ نرخ كردووە لەبەر چاوی خەڵكی (خوای گەورە ئەو كەسانە زیاتر بێ ڕێزو بێ نرختر بكات كە دەیانەوێت سووكایەتی بە زانایان و پیاوچاكان و بانگەوازخوازان بكەن، آمین).

٥. هاتنەدی ئاواتەكانی دوژمن هەر هەمووی بە هۆی بێ ڕێز كردنی زانایان و غەیبەت كردنیانە.

بەڵام لێرەدا دەبێت ئاگاداری خاڵێك بین كە زانایان قسەیان لەسەر كردووە و موسوڵمانانیان لێ ئاگادار كردووەتەوە، ئەویش ئەوەیە كاتێك دەوترێت غەیبەت كردنی زانایان تاوانی زیاترە لە غەیبەتی كەسانی سادە, ئایا زانایان گەر هەڵەشیان هەبێت نابێت باسی هەڵەكانیان بكرێت؟ یان باس كردنی هەڵەكانیان پێویستە و دەبێت ڕوون بكرێتەوە؟

ئیمامی البَرْبَهَاري (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرمووێت: بزانە كە پێ هەڵخلیسكان و دەر چوون لە ڕێگای ڕاست بە دوو شێوەیە:

یەكەم: پیاوێك (زانایەك) ڕێگای ڕاستی هەڵە كردووە، لە كاتێكدا تەنها مەبەستی حەق بووە، لەم كاتەدا چەندێك ئەو زاناو پیاوچاكە هیچ مەبەستێكی نەبووە تەنها خێرو چاكە نەبێت، بۆیە نابێت شوێنی هەڵەكەی بكەوین، چونكە ئەو كەسەی شوێنی هەڵەی زانایان دەكەوێت و دەش زانێت هەڵەیە كەسێكی لە ناو چووە.

دووەم: كەسێك نكۆڵی لە حەق و ڕاستی دەكات و پێچەوانەی زانایان و پیاو چاكانی لە خوا ترسی پێشینی خۆی دەجولێتەوە، ئەوە كەسێكی گومڕاو سەرلێشێواوەو سەر لە خەڵكیش دەشێوێنێت، شەیتانێكی لە ڕێ دەرچووی ئەم ئوممەتەیە، بۆیە هەركەسێك بیناسێ و شارەزای حاڵی بێت پێویستە خەڵكی لێ ئاگادار بكاتەوەو باسی حاڵی بكات بۆیان، تا خەڵكی نەكەونە بیدعەو سەر لێشێواویەكەیەو لە ناو بچن [١].

بزانە (ڕەحمەتی خوات لێبێت) ئیسلامەتی هیچ بەندەیەك تەواوو دروست نییە تا كەسێكی شوێن كەوتیوی ڕاستەقینەی پێغەمبەر (ﷺ) نەبێت و ڕاستگۆو موسوڵمانێكی تەواو نەبێت، وە هەركەسێك گومانی وابێت شتێك ماوە لە ئیسلامداو هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) پێیان نەگەیاندووین، ئەوە كەسێكە هاوەڵانی پێغەمبەری (ﷺ) بەدرۆ خستۆتەوە، بەسە بەو قسەیەی كە دەیكات ببێتە مایەی پارچە پارچەیی و تانەو تەشەنە دانی لە هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ)، ئەو كەسەی كەوا دەڵێت كەسێكی گومڕاو سەرلێشێواوەو سەر لە خەڵكیش دەشێوێنێت، كارێكی هێناوەتە ناو ئاینی پیرۆزی ئیسلامەوە كە خۆی تێیدا نەبووە [١].

وە بڕوانەو سەیر بكە هەموو ئەو قسانەی كە دەیبیستیت لە كەسانی سەردەمی خۆت، پەلە مەكەو هیچ كارێك مەكە لە خۆتەوە، تا پرسیار دەكەیت و سەیر

---

[١] شرح السنة للعلامة المحدث الإمام البربهاري (ص ٢).

[١] جامع بيان العلم لإبن عبدالبر (ص ١٨١٠).

دەكەیت: ئەوەی كە دەوترێت و دەیبیستیت لـە كەسـانی سـەردەمی خـۆت، ئایـا هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ)، یان یەكێك لە زانایـان ووتویانـە؟ ئەگـەر شـتێكت بـەدی كرد لە بۆ چوون و قسەی هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) و زانایاندا دەستی پێوە بگـرەو لێی دەرمەچۆ، وە هـیچ قسـەو بۆ چـوونێك مـەدە بەسـەر قسـەكانیاندا، چـونكە ئاگری دۆزەخ دەتگرێت [٢].

وە بزانە ئەوەی كە كۆمەڵی موسوڵمانانی لەسەر بنیـات بنرێـت تـەنها هـاوەڵانی پێغەمبـەرن (ﷺ) كـە ئـەوان بـە ڕاسـتی ئـەهلی سـوننەو جەماعـە بـوون، بۆیـە هەركەسێك دینیان لێوەرنەگرێت بێ گومان كەسـێكی سـەر لێشـێواو بیدعەچـییە ، وە هەموو بیدعەو تازە داهێنراوێك لە دینـدا سـەر لێشـێواوییە، وە هـەموو گـومڕاو سەر لێشێواوێك لە ئاگری دۆزەخدایە، هەروەك ئیمامی عومەر (رضي الله عنه) دەفـەرموێت: ((هیچ كەسێك عوزری نییە تا شوێنی گومڕایی و سەرلێشێواوی بكـەوێت وابزانێـت ڕێنمونی و خێری تێدایە، هیچ كەسێك عوزری نییە تـا واز لـە سـوننەت و ڕێنمـونی بهێنێت و واگومان بـەرێت كەسەرلێشـێواوی تێدایـە، هـەموو كارێـك ڕوون بۆتـەوەو حوججەو بەڵگە جێگیر بووە، وە عوزر بۆ هیچ كەسێك نەماوە.

پرسیارێك: ئایا كاتێك باسی هەڵـەی (بیدعـەی) هـەر كەسـێك دەكرێـت دەبێـت باسی چاكەكانیشی بكرێت؟

---

[٢] شرح السنة للعلامة المحدث الإمام البربهاري (ص ٢).

وەڵام: بـرای موسـوڵمان گـەر بـە ووردی چـاوی ڕاسـتگۆیی بڕوانیتـە کتـاب و نوسراوو فەتواکانی (إبن تيمية) (ڕەحمەتی خوای لێبێت) بۆت دەردەکەوێت کە شێخی ئیسلام (إبن تيمية) (ڕەحمەتی خوای لێبێت) کاتێك باسی هەر کۆمەڵێکی سەرلێشێواو دەرچوو لە ڕێگای ڕاستی کردبێت، نابینیت باسی عیلم و چاکەو لـە خـوا ترسـیانی کردبێت، چونکە گەر باسی عیلم و چاکەیان بکرێت ئەو کات دەبێتە دەعـوە کـردن بۆیان، بەڵکو لە چەندین نوسراو کتابیـدا زۆر بـە توونـدی ڕەددی ئـەهلی بیـدەع و سەرلێشـێواوانی داوەتـەوە، بۆیـە زۆری لەسـەریان نوسـیوە، وەك لـەم کتابانەیـدا بەرچاوت دەکەوێت: (درأ تعارض العقل والنقل)، (بيان تلبيس الجهمية)، (منهاج السنة النبوية) کـەوا زیـاتر ڕەددی شــیعەیە، (الحموية)، (الواسطية)، (التدمرية)، (التوسل والوسيلة)، (الرد على البكري)، (الرد على الأخنائي)، وە جگـە لەمانـەش کـە جیهـادی گەورەی (إبن تيمية) (ڕەحمەتی خوای لێبێت) بریتی بووە لە ڕەددانەوەی ئـەهلی بیـدەع، لە گەڵ کردنی جیهاد بە دەست و لاشەی.

هــەروەك دەفــەرموێت: ئـەو کەسـەی ڕەددی ئــەهلی بیــدەع و سەرلێشــێواوان دەداتەوە کەسێکی موجاهیدو تێکۆشـەرە، هـەتا (يحيى کـوڕی يحيى) فەرموویـەتی: پارێزگاری کردنی سوننەت و دیفاع کردن لێی گەلێك باشترە لە جیهاد [1].

وە هەروەها گەر بڕوانیتە فەتوای گـەورە زانایـانی وەك (شـێخ ئـیبن بـاز، شـێخ ئـەلبانی، شـێخ صـالح الفـوزان، شـێخ عبدالعزيز المحمد السلمان) و زانایـاتی تـری

---

[1] نقض المنطق لشيخ الإسلام إبن تيمية (رحمه الله) ص١٢ .

شوێن کەوتووی مەنهەجی سەلەفی ساڵح، بۆت دەردەکەوێت کاتێك باسی بیدعەی کەسانی بیدعەچیان کردووە باسی عیلم و چاکەیانیان نەکردووە، چونکە باس کردنی چاکەکانیان بانگەواز کردنە بۆ بیدعەکەیان وە پێویست ناکات (منهج الموازنة) واتە: (واتا کاتێك باسی بیدعە و خراپەیان بکرێت باسی چاکەکانیشیان بکرێت) بەکاربهێنرێت [٢].

زەرەروو زیانەکانی غەیبەت کردن

غەیبەت کردن تاوانەو بێ گومانیش تاوانەکان هەموویان خاوەنی زەرەروو زیانی تایبەتی خۆیانن لەوانەش:

١- **کەم کردنی چاکە:** واتە هەرکات غەیبەتت کرد ئەوە بزانە کە لە چاکەکانت کەم کراوەتەوەو لەتەرازووی ئەو دونیات هەڵدەگیرێت و دەدرێت بەکەسی غەیبەت کراو، هەروەك لەم فەرموودەیەدا ئاماژەی پێکراوە، عن أبي هريرة (ﷺ) أنَّ رَسولَ اللهِ (ﷺ) قال: ((أَتَدْرُونَ مَا الْمُفْلِسُ؟ قالوا: المفلِسُ فينا مَن لا دِرهَمَ لَهُ وَلا مَتاع، فقال (ﷺ) :((إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلاَةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هَذَا وَقَذَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا وَسَفَكَ دَمَ هَذَا وَضَرَبَ هَذَا فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ

---

[٢] **بڕوانە پێشەکی کتابی** (منهج أهل السنة والجماعة في نقد الرّجال والكتب والطوائف)، **کە دانراوی** شيخ ربيع بن هادي عمير المدخلي.

وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ))[١].

واتە: أبو هريرة (خوای لێ ڕازی بێت) دەفەرمووێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ئایا دەزانن موفلیس (ئەوەی کە هیچی نییە)کێیە؟ ئەوانیش فەرموویان: موفلیس ئەو کەسەیە کە نە پارەی هەیەو نەماڵیش، جا پێغەمبەری خۆشەویست (ﷺ) فەرمووی: نەخێر، موفلیس لە ئوممەتی مندا ئەوە نییە کە ماڵ و نە پارەی نییە، بەڵکو کەسێکە کە لە دونیادا نوێژی کردووە، ڕۆژووی گرتووە، زەکاتی داوە، بەڵام جوێنی بە ئەو داوەو بوختانی بۆ ئەم هەڵبەستوەو، خوێنی ئەوی ڕشتووەو لەوی داوە، بۆیە لە ڕۆژی دوایدا لە چاکەکانی هەڵدەگیرێت و دەدرێت بەو کەسەی کە خراپەی بەرامبەر کراوە، وەئەگەر لە چاکەکانیشی تەواو بوو، ئەوە لە تاوانی کەسی بەرامبەری هەڵدەگیرێت و دەدرێت بەسەر ئەمدا، پاشان فڕێ دەدرێتە ناو ئاگری دۆزەخی.

جا ئازیزان.... بیرێك بکەنەوە توخوا چەند ناخۆشە کە لە دونیای پڕ کێشەو ناخۆشیدا ئەم هەموو هەوڵ و ماندووبوونەت داوەو هەروا بە ئاسانیش لە ڕۆژی دوایدا بدرێت بە خەڵکی!! هەر بۆیە (عبدالرحمن کوڕی مهدي) (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرمووێت: ((ئەگەر لە بەر ئەوە نەبوایە کە غەیبەت کردن تاوانەو خوای گەورەش پێی ناخۆشە بکرێت، ئەوا ئارەزووم دەکرد هەرچی خەڵکی ئەم شارە

[١] صحيح مسلم (٦٧٤٤).

هەیە غەیبەتیان بکردمایە, چونکە دەبێت چی شتێك لەوە خۆشتر بێت کە لە ڕۆژی دوایدا لە ناو کتێبی چاکەکانتدا کۆمەڵە چاکەیەك ببینیت، کە خۆت ئەنجامت نەداوە، وە ئاگاشت لێی نەبووە، جا لە چاکەی ئەوانەی کە غەیبەتیان کردووی یاخود ماڵیان خواردووی یان هەر غەدرێکیان لەبەرامبەردا کردووی دەدرێ بە تۆی غەیبەت کراو بە بێ ئاگا)).

٢- **هەڵماڵینی کەم و کوڕی و عەیبی غەیبەت چی:** کە بە ڕاستی ئەمەیان زۆر لەو هەڕەشانەی تر ناخۆشترو ڕیسوایی کەرترە ئەویش ئەوەیە کە خوای گەورە خۆی عەیب و کەم و کوڕیەکانی غەیبەت چی هەڵدەماڵێت، هەروەك أبو برزة الاسلمي و البراء کوڕی العازب (خوایان لێ ڕازی بێت) ئەگێڕنەوە لە پێغەمبەری خواوە (ﷺ) کە فەرمویەتی: ((يَا مَعْشَرَ مَنْ آمَنَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يَدْخُلِ الإِيمَانُ قَلْبَهُ لاَ تَغْتَابُوا الْمُسْلِمِينَ وَلاَ تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ يَتَّبِعْ عَوْرَةَ أَخِيهِ يَتَّبِعِ اللَّهُ عَوْرَتَهُ حَتَّى يَفْضَحَهُ فِى بَيْتِهِ))[1].

واتە: (ئەبو بەرزەی ئەسلەمی و بەڕائی کوڕی عازیب) (ڕەزاو ڕەحمەتی خوایان لێبێت) دەفەرموون: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: ئەی ئەو کەسانەی کە بە دەم باوەڕتان هێناوەو ڕاستی باوەڕ نەچوّتە ناو دڵەکانتانەوە، غەیبەتی موسوڵمانان مەکەن، وە مەشگەڕێن بە دوای ناموس و کەم و کوڕیەکانیاندا، چونکە هەرکەسێك بە دوای عەیب و کەم و کوڕی براکەیدا بگەڕێت و شوێنی عەیبی برا موسڵمانەکەی بکەوێت، ئەوە خوای گەورە عەیبو کەم و کوڕیەکانی

---

[1] مسند أحمد (٢٠٣٣٢), صحيح سنن أبي داود (٤٠٨٣), الترغيب والترهيب (٢٣٤٠).

هەڵدەماڵێنێت، وە هەر کەسێکیش کە خوای گەورە عەیبی هەڵبماڵێت ئەوە ڕیسوای دەکات ئەگەر چی لە نیاو ماڵی خۆیشی دابێت. کەواتە ئەگەر دەتەوێت خوای گەورە عەیبت هەڵنەماڵێت و عەیبەکانت بپۆشێت لە ڕۆژی دوایدا ئەوە تۆ عەیبی خەڵك دەر مەخەو بیشارەوە.

٣- **سزای ناو گۆڕ**: واتە غەیبەت کردن دەبێتە هۆی سزای گۆڕو ئازار دانی مرۆڤ لە ناو گۆڕدا، لە أبو یعلی کوڕی سیابة (رضي الله عنه) أَنَّهُ عَهِدَ النَّبِيَّ (ﷺ) وأتى عَلى قَبرٍ يُعَذَّبُ صاحِبه، فَقال: (إنَّ هذا كانَ يَأكُلُ لحُومَ النّاسِ) ثُمَّ دَعَى بِجَريدَةٍ رَطبةٍ، فَوَضَعَها عَلى قَبرِهِ، وقال: (لَعَلَّهُ أَنْ يُخَفَّفَ عَنْهُ مَا دَامَتْ رَطْبَةً))[١].

واتە: (یەعلای کوڕی سیابە) دەفەرموێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) بە تەنیشت گۆڕێکدا ڕۆیشت، فەرمووی: خاوەنی ئەم گۆڕە ئێستا سزای ناو گۆڕی لەسەرە، وە فەرمووی: (ئەمە کەسێك بووە کە گۆشتی خەڵکی خواردوە، واتە(غەیبەتیانی کردووە) پاشان داوای نەمامێکی دارخورمای کردوو لەسەر گۆڕەکە ناشتی و فەرمووی: ئومێد وایە سزای لەسەر سووك بکرێت هەتاکو ئەم دارە بە سەوزی بمێنێتەوە.

---

[١] أخرجه الإمام أحمد (٥/٣٥- ٣٦) وقال الشيخ شعيب الأرناؤوط: إسناده قوي.

٤- **سزای ئاگری دۆزەخ:** عن أنس بن مالك (رضي الله عنه) قال: قالَ رَسولُ اللهِ (ﷺ): ((لَمَّا عُرِجَ بِي مَرَرْتُ بِقَوْمٍ لَهُمْ أَظْفَارٌ مِنْ نُحَاسٍ يَخْمِشُونَ وُجُوهَهُمْ وَصُدُورَهُمْ فَقُلْتُ مَنْ هَؤُلاَءِ يَا جِبْرِيلُ، قَالَ: هَؤُلاَءِ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ لُحُومَ النَّاسِ وَيَقَعُونَ فِي أَعْرَاضِهِمْ))[٢].

واتە:(أنسی کوڕی مالك) (ڕەزای خوای لێبێت) فەرمووی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: کاتێك شەوڕەویم پێ کرا بەرز کرامەوە بۆ ئاسمانەکان بە لای کۆمەڵێکدا تێپەڕیم کە نینۆکی مسیان هەبوو دەم و چاوو سنگی خۆیان ئەڕوشان و دادەڕنی، منیش بە (جبریل)م (عليه السلام) ووت: ئەمانە کێن؟ ئەویش فەرمووی: ئەوانە جۆرە کەسانێکن کە گۆشتی خەڵکیان خواردووە (غەیبەتیان) کردووە، باسی عەیب و ناموسی خەڵکیان کردووە.

٥- عن إبن عمر (رضي الله عنه) قال: سَمِعْتُ رَسولَ اللهِ (ﷺ) يقول: ((مَنْ قَالَ فِي مُؤْمِنٍ مَا لَيْسَ فِيهِ أَسْكَنَهُ اللَّهُ رَدْغَةَ الْخَبَالِ حَتَّى يَخْرُجَ مِمَّا قَالَ))[١].

واتە: (عبدالله کوڕی عمر) (ڕەزای خوایان لێبێت) دەفەرموێت: گوێم لەپێغەمبەری خوا (ﷺ) بوو دەیفەرموو: هەرکەسێك قسەیەك بە باوەڕدارێك بلێت و واش نەبێت، ئەوە خوای گەورە دەیخاتە ناو کێم و زوخاووی ئەهلی دۆزەخەوە، تا واز لەقسەکەی نەهێنێت.

---

[٢] رواه أبوداود (٤٨٧٨/٤٨٨٠)، والطبراني في المعجم الأوسط(٨).

[١] صحيح سنن أبي داود (٣٠٦٦).

کەواتە ئێستا زانرا کە غەیبەت کردن چەندێك زیان و زەرەری هەیە وە ئایا چ هەڕەشەیەك کراوە لە کەسانی غەیبەت چی، بۆیە موسڵمانان بەڕاستی زۆر پێویستە موسڵمان زۆر ئاگادار بێت و خۆی بپارێزێت لەو تاوانەو گوێگرتن لێی، وەبشزانە کە گوێ و دڵ بەرپرسیارن بەرامبەر بەگوێگرتن لەغەیبەت، هەروەك خوای گەورە دەفەرموویێت: ﴿إِنَّ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡبَصَرَ وَٱلۡفُؤَادَ كُلُّ أُوْلَٰٓئِكَ كَانَ عَنۡهُ مَسۡـُٔولٗا ٣٦﴾ (الإسراء: ٣٦).

واتە: گوێ و چاوو دڵ هەموویان بەرپرسیارن لە گوێ گرتن و تێڕوانین و ئارەزوو کردنی تاوان و غەیبەت.

کەسی گوێگر بۆ غەییەت یەکسان و بەشدارە لە تاوانەکەدا

بەڵێ نەك هەر غەیبەت کردن تاوان بێت و بەس نا بەڵکو گوێ بۆ گرتن و بێ دەنگ بوونیش لەسەر غەیبەت کردن بەشدارت دەکات لەو تاوان و خراپەیەدا، بۆیە زۆر بەووردی سەرنجێك لەو فەرموودەیەی پێشوو بدەو ئینجا خۆت بەراورد بکە بەو شێوەیە، لەوەدا کە کەهەردوو ئیمامی (ئەبو بەکرو ئیمامی عومەر) (خوایان لێ ڕازی بێت) یەکێکیان بەوی تریانی ووت: چۆن خەوتنێك خەوتووە دەڵێی لەماڵی خۆیانە، پاشان پێغەمبەری خوا (ﷺ) چ وەڵامێکی هەبوو بۆیان؟؟ بۆیە عبدالله کوری المبارك (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرموویێت: ((فِرَّ من المغتاب فرارك من

الأسد)) واتە: ڕاکەو خۆت بەدوور بگرە لە کەسی غەیبەت چی هەروەك چۆن ڕادەکەی لە دەست شێرێك کە ترسی ئەوەت هەیە بتخوات.

خەوێکی سەرسوڕهێنەرو ترسناك

(کهمس کوڕی عبدالله) (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرمووێت: گوێم لە (مەیمونی کوڕی سیاه) بوو (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەیفەرموو: {جارێکیان دانیشتبووین لە مەجلیسێکدا باسی کەسێکیان کرد، بەشێوەیەکی خراپ و غەیبەتیان کرد، مەیمونیش فەرمووی: منیش هیچم نەووت نەبە چاك نە بەخراپ، پاشان کە لە دانیشتنەکە هەستاین و چوومەوە بۆ ماڵەوەو خەوتم، خەوم بینی ئەوەبوو لە خەومدا کەلاکێکی گوێ درێژیان بۆ هێنام و لە بەر دەممدا دایاننـاو کەسێکیش لە دیار سەرم بوو خێرا خێرا دەیووت: بخۆ، منیش هەر دەم ووت: چی بخۆم ئاخر بۆچی بیخۆم چۆن بیخۆم؟ کەسەکەش دەیووت: بیخۆ، چونکە لەو مەجلیسەی تیایا دانیشتبووی غەیبەتی فلانە کەس کراو تۆش بەشدار بوویت، ئەمیش دەڵێ: لەخەوەکەمدا ووتم: ئاخر خۆ من هیچم باس نەکرد، دەڵێ: کەسەکەش پێی ووتم: ئاخر تۆ گوێت بۆگرت و بێ دەنگ بوویت، کە ئەوەش نیشانەی ڕازی بوونە. بۆیە(کهمس کوڕی عبدالله) دەفەرمووێت: لەو ڕۆژەوە نەمان بینی کە مەیمون غەیبەت بکات و لە مەجلیسی غەیبەتدا دابنیشێ، وە ئەگەر غەیبەتیش بکرایە ئەوا

ڕێی لێ دەگرت و نەیدەهێشت، وە ئەگەر كەسی غەیبەت چی هەر وازی نەهێنایە ئەوا مەیمونی كوڕی سیاه ئەو جێگایەی بە جێ دەهێشت و دەڕۆیشت}[1].

وسمعك صن عن سماع القبيح كصون اللّسان عن النطق به

فإنك عند سماع القبيح شريك لقآئله فانتبه

واتە: گوێت بپارێزە لە بیستنی ووتەی خراپ و تاوان (غەیبەت) وەك پاراستنی زمانت لە قسەی خراپ، كاتێك كە تۆ گوێ دەگریت بۆ بیستنی ووتەی خراپ و تاوان (غەیبەت) بێگومان بەو ئاگادار بە كە بەشداری لەو تاوانەدا .

جا براو خوشكی سەنگین و بەڕێز زۆر ئاگاداربە لە هاوڕێیەتی كەسانی غەیبەت چی، سوێند بە خوا دانیشتن لەگەڵ مردووەكاندا باشترە لەوەی لە گەڵ كەسی غەیبەت چیدا دابنیشیت و هەڵس و كەوت بكەیت، بۆیە هەرئەم جۆرە كارەبوو كە وای لە پیاو چاكان كردبوو (ڕەحمەتی خوایان لێبێت) كە زیاتر لە گۆڕستان كاتەكانیان بە سەر بەرن، ئەم كارەشیان هەر لەبەر ئەوەندە بوو ئەگەر پرسیارت لێیان بكردایە ئەم كارو پیشەیە بۆچی؟ لە وەڵامدا دەیان ووت: لەبەر ئەوەی ئەگەر لەناویاندا بین ئازارمان نادەن، وە ئەگەر لایان ڕۆیشتین ئەوە (غەیبەتمان) ناكەن (واتە: مردووەكان).

---

[1] **بڕوانە:** صفة الصفوة (٣/١٥٤)

بەڵێ دانیشتن لە گەڵ کەسانێك کە بە لاشە مردوون بە دەست هێنانی چاکەیە و خۆ بەدور گرتنە لە تاوانی غەیبەت، بەڵام دانیشتن لە گەڵ کەسانێك کە دڵیان مردووەو گوێ نادەن بە تاوان توش بوونە بە تاوان و خراپەکاری.

بِشرِي کوڕی حارِث (ڕەحمەتی خوای لێبێت) فەرموویەتی: بەسە بۆ ئێوە دانیشتن لە گەڵ کەسانی مردوو کە دڵەکان بە یادیان زیندوو دەبنەوە، بەڵام کەسانێکی زیندوو ـبەلاشەـ دانیشتن لە گەڵیانداو سەیرکردنیان چاوی پێ کوێر دەبێت.

کەسی غەیبەت چی ترسنۆکەو کەسایەتیەکی لاوازی هەیە!

موسڵمانە خۆشەویستەکان ئایا دەزانن کەسی غەیبەت چی کەسایەتیەکی لاوازو کەسێکی زۆر ترسنۆکە؟ لەبەر ئەوەی کە ناتوانێت ڕووبەڕووی خاوەن عەیب بڵێت تۆ کەسێکی ئاوایت و ئاوایت، بێگومان ئەمەش ترسنۆکی و لاوازی ئەو کەسە دەردەخات، چونکە دەی ئەگەر ئەو کەسە ڕاست دەکات فەرموو با لە بەر چاوی خۆی یان لای خۆی ئەو قسەیەی پێ بڵێت، بۆیە بەڕاستی ئیماندار ئاوێنەی ئیمانداره، با لەڕاست خۆی چی هەیە بیڵێت و ئامۆژگاریشی بکات, بەڵام بەداخەوە زۆریش بەداخەوە ئەمڕۆ ئەو ڕەوشتە لەناوماندا باری کردووەو دەستووری ڕەوشتی وا هاتۆتە نێومان کە هیچ یاساو ڕێسایەك تەقەبولی ناکات، بۆیە وابزانم هیچی تێدا نییە ئەگەر کەسێك بیەوێت لەبەرامبەر خاوەن کەم و کوڕیەکەدا چی هەبێت پێی بڵێت، ئەو کاتە گومانی تێدانییە کە ئەمیش کەسێکی سوپاس کراو دەبێت و لەدوا ڕۆژیشدا کەسێکی پاداشت دراو دەبێت و دەشچێتە

ڕیزی ئەو کەسانەی کە فەرمان بە چاکەو نەهی لەخراپە دەکەن، بویە زۆر پێویستە کە لەم خاڵەدا بە خۆماندا بچینەوەوە ببینە ڕێ ڕۆشن کەرەوەش بۆ کەسانی تر لەڕاستیدا ئەمەیە ڕەوشتی موسوڵمانی ڕاستەقینە، کەواتە زووکەو ناوی خۆت لەنێو ئەوانەدا تۆماربکە کە بڕیاریان داوە تەواو واز لە غەیبەت بهێنن و بە دوای عەیب و عاری خەڵکی دا نەگەڕێن.

هەر بۆیە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾﴾ (فصلت:٣٣).

واتە: کێ لەو کەسە چاکترەو قسەی باشترە کە بانگەوازی خەڵکی دەکات بۆلای خواو پاشان کردەوەی چاك ئەنجام دەدات و دەڵێت من لە موسوڵمانانم، ئەمیش بەوەی کە بانگی خەڵکی دەکات بۆ چاکەو فێریان دەکات نەك هەر لە پاشملە باسیان بکات و غەیبەتیان بکات.

کەسی غەیبەت چی باوەڕی لاوازە!

لەسەر خۆبە کەسی غەیبەت چی ئایا دەزانی کە باوەڕت لاوازەو ئیمانت تەواو نییە؟ ئایا گوێبیستی ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) نەبوویتە کە دەفەرموێت: ((لا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ)) [1].

---

[1] صحيح البخاري (١٣), وصحيح مسلم(١٧٩)

واته: هەرکەسێك چی بۆ خۆی پێ خۆشه بۆ برا موسوڵمانەکەشی بەهەمان شێوه پێی خۆش نەبێت ئەوه باوەڕی تەواو نییەو لاوازه, لێرەوه ئەوه ڕوون دەبێتەوه کە بەڕاستی کەسی باوەڕدار پێویستە لەگەڵ بەرامبەرەکەی بەو شێوەیە بێت کە لە فەرموودەکەدا دەردەکەوێت، وەبشزانە گەورەترین بەخششی خوایی بۆ مرۆڤ (ئیمانە)، بەڵام هەرکات غەیبەتت کرد (کە مانای پێ ناخۆش بوونتە بەرامبەر ئەو کەسە) ئەوە بەر ئەو فەرموودەیەی سەرەوە دەکەویت(پەنا بەخوا).....

چی کاتێك باس کردنی پاشمله دروستەو ڕێگه پێدراوه ؟

موسڵمانە خۆشەویستەکان.... پاش ئەوەی ترسناکی غەیبەت و گەورەیی سزاکەی ڕوون بووە، بەپشتیوانی خوای گەورە بەپێویستی دەزانم کە ئەو حاڵەتانەش باس بکەین کە دروستە (غەیبەت) کردن تیایدا، بەڵام دەبێت کەسی باوەڕدار زۆر ئاگاداربێت کە بە هۆی ئەم چەند حاڵەتەوە نەکەوێتە باس کردن و کاری حەرامەوە، بەڵکو بە پێی پێویستی خۆی و کاتێکیش باسی کەسێك دەکات دەبێت نییەتی باش و پاك بێت لەوشتانەداو لەڕق و کینەوە نەبێت، بۆ شکاندنەوەی نەبێت، چونکە خوای میهرەبان ئاگاداری هەموو نهێنیەکانی ناو دڵە، **بۆیە لەم کاتانەدا غەیبەت کردن دروستە:**

یەکەم: ستەم کردن، لەم کاتەدا دروستە کە ستەم لێ کراو سکاڵای خۆی باس بکات بۆ کاربەدەستان و فەرمانڕەوایان، یاخود بۆ قازی و دادوەر و بڵێت:

فلانەکەس ستەمی لێ کردووم یان ماڵی خواردووم، کە ئەم گێڕانەوەیە تەنها بۆ گەڕانەوەی مافەکەتە و نابێتە غەیبەت، بەڵگەی ئەمە ئەوەیە کاتێك (هندی کچی عوتبە) کە دەکاتە خێزانی (ئەبو سوفیان) (ﷺ) هات بۆلای پێغەمبەری خوا (ﷺ) ووتی: ((يا رَسولَ اللهِ إنَّ أبا سُفيان رَجُلٌ شَحيحٌ وَلَيسَ يُعطِيني ما يَكفِيني وَوَلَدي، إلاّ ما أخَذتُ مِنهُ وَهُوَ لا يَعلَم))

واتە: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەبو سوفیان پیاوێکە ماڵەکەی زۆر بە توونـدی گرتووەو شتێکی وام ناداتێ کە بەشی خۆم و منداڵەکانم بکات تـەنها ئـەوە نـەبێت کە من لێی ئەبەم بەبێ ئەوەی خۆی ئاگاداربێت، وە منـیش پێویسـتم بـەوە هەیـە کە لە ماڵەکەی بەرم و بیکەم بە مەسرەف و خەرجی خۆم و منداڵـەکانم، ئایا بـە بێ ئاگای ئەو لە ماڵەکەی سەرف بکەم تـاوان بـار نـابم؟ پێغەمبـەری خـواش (ﷺ) فــەرمووی: ((خُـذِي مَـا يَكْفِيـكِ وَوَلَـدَكِ بِالْمَعْـرُوفِ))[1]. واتــە: بەشــی خــوێت و منداڵەکانتی لێ ببەو مەسرەفیانی لێبکە بە چاکە.

دووەم: پرس و ڕاوەرگرتن، ئـەمیش بـەوەی کـە کەسـێك بچـێتە لای کەسـێکی شارەزا لەدینداو بڵێت ئەرێ فلانەکەس چۆنە کە من بە تـەمام کچـی بـدەمێ؟ یـان خوشکمی بدەمێ؟ یان فلانە ئافرەت چۆنە کـە مـن بەتـەمام بیخـوازم؟ یـاخود بـۆ پرسیار کردن دەربارەی هاوسێیەتی؟ هەروەك چۆن (فاتیمەی کچی قەیس) هاتـە خزمەتی پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) پێـی ووت: ئـەی پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) (أبوجهم و

[1] صحيح البخاري (٥٣٦٤) وصحيح مسلم (١٧١٤).

معاوية) داخوازیان کردووم، منیش نازانم شوو بـه کامیـان بکـەم، پێغەمبـەری (ﷺ) فـــەرمووی: ((أَمَّـا أَبُـو جَهْـمٍ فَـلاَ يَضَـعُ عَصَـاهُ عَـنْ عَاتَقِـهِ وَأَمَّـا مُعَاوِيَـةُ فَصُـعْلُوكٌ لاَ مَـالَ لَهُ))[٢].

واتە: ئەبو جەهم گۆپاڵەکەی (واتە دارەکەی) لەسـەر شـانیەتی، واتـە لـە گـەڵ ژندا خراپە هەمیشەداری بـۆ ئامـادە کـردووە، بـەڵام هەرچـی موعاویەیـە هـەژارەو هیچی نییە.

سێ یەم: داوای یارمەتی کردن بۆ گۆڕینی خراپە (مُنكَر) وەلادانـی ناڕەحەتیـەك لە سەر موسوڵمانێك، وەك ئەوەی کە یەکێك بچێتە لای کەسێکی دەسەڵاتدارو پێی بڵێت فلانەکەس لە گەڵمـدا خراپـەو ئـازارم دەدات، بۆیـە داوات لێدەکـەم تـا ڕێگـە چارەیەکم بۆ بدۆزیتەوە.

چوارەم: ئاگادرکردنەوەی موسوڵمانان و ئامۆژگاری کردنیان بۆ خۆ پاراستن لەو کەسـانەی کـە خـراپن و زەرەرو زیانیـان هەیـە بـۆ موسـوڵمانان. (زەیـدی کـوڕی ئەرقـەم) (خـوای لـێ ڕازی بێـت) دەفـەرمووێت: لـە گـەڵ پێغەمبـەری خـوادا (ﷺ) دەرچوین لە سەفەرێکدا لەوێدا تووشی ناڕەحەتیەکی زۆر بووین، ئەوەبوو (عبـدالله ی کوڕی ئوبەییەی سەلول) بە هاوەڵانی خۆی ووت : هیچ کەس یارمەتی هـاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) نەدات تاکو هەموویان لێی جیا دەبنەوە، وەوتیشی گەر گەڕاینەوە بـــۆ مەدینـــە دەســـتەڵاتدارو بـــەتواناکان زەلیلـــەکان دەردەکـــەین, جـــا

---

[٢] صحيح مسلم (١٤٨٠).

(زەید)دەفەرمووێت: منیش چووم بوڵای پێغەمبەرو (ﷺ) ووتم: (عبداللەی كوڕی ئوبەییەی سەلول)(گەورەی دووڕووەكان) ئاوای ووتووە، بۆیە پێغەمبەری خوا (ﷺ) ناردی بە شوێنیداو پرسیاری لێ كرد كە گوایە وات ووتوە، ئەویش كەوتە سوێند خواردن و پاساو هێنانەوەو بە درۆ خستنەوەی (زەید)، جا وا بلاو بوّوه ووتیان (زەید) درۆی لەگەڵ پێغەمبەری خوا (ﷺ) كرد، (زەید)یش (خوای لێ ڕازی بێت) دەفەرمووێت: بەڕاستی زۆر لەسەر دڵم گران بوو كە وایان ووت: تا خوای گەوره ئەم سورەتەی دابەزاند: ﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ﴾، وە خوای میهرەبان بە ڕاستی خستمەوە، پاشان پێغەمبەری ئازیز (ﷺ) با نگیانی كرد تا پەشیمان ببنەوەو ئەویش داوای لێخۆش بوونیان بۆ بكات، بەلاّم ئەوان پشتیان هەڵكرد.

پێنجەم: باس كردنی كەسێك كە بە ئاشكرا تاوانی لێبووەشێتەوە، وەك {جاسووسی كردن و زینا كردن و مەی خواردنەوە و.......هتد} لەم كاتەشدا تەنها باسی ئەو تاوانەی دەكەیت و بەس.

شەشەم: پێناساندنی كەسێك ئەویش بە دیاری كردنی ئەو كەم و كوڕیانەی كە لە ڕووی كەم ئەندامی و لە ش و لاریەوه یاخود ناوو شوّرەتیەوە، وەك كوێری و نەخۆشی و شەلی و قەڵەوی و كەڕی...هتد وەنابێت لەمەشدا مەبەستی پیشاندانی كەم و كوڕی و سوكی ناوبراو بێت، بەڵكو دەبێت تەنها پێناساندنی بێت.

حەوتەم: باس كردنی كەسی بیدعەچی و تاوانبار، لەم كاتەشدا تەنها باسی بیدعەكەی یاخود تاوانەكەی دەكەیت، وە باسی هیچی تر ناكەیت مەگەر یەكێك

لەو خاڵانەی پێشووی تێدابێت، خاتوو (عائیشە)ی دایکی باوەڕداران (خوای لێ ڕازی بێت) دەفەرموویت:(جارێکیان پیاوێك هات بۆلای پێغەمبەر (ﷺ) ڕووخسەتی لێ خواست و ئەویش بە ڕێزەوە بە خێرهاتنی کردوو فەرمووی لێ کرد، پاشان کە پیاوەکە ڕۆیشت پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بئس أخو العشيرة) واتە: خراپترین برای هۆزەکەیە, هەروەها دایکمان خاتوو (عائيشة) (خوای لێ ڕازی بێت) بۆمان دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) کە فەرموویەتی: ((مَا أَظُنُّ فُلاَنًا وَفُلاَنًا يَعْرِفَانِ مِنْ دِينِنَا شَيْئًا)) [1].

واتە: گومان نابەم و هەست ناکەم کە ئەم دوو کەسە هیچ دەربارەی شەرع و دینەکەمان بزانن.

هەروەها کەسی بیدعەچی کە زیادەیەك دەهێنێتە ناو دینەوە، خوا دەپەرستێ بەڵام بە بۆچوون و هەواو ئارەزووی خۆی، بەبێ گوێ دانە فەرمانی خواو پێغەمبەری خوا (ﷺ)، بۆیە لەم کاتەدا باس کردنی پاشملە (غەیبەت)ی واجبە، چونکە ئەوە بۆ پاراستنی دینە لە هەواو ئارەزوو، (ولا غيبة لأحد من أهل البدع) وە هیچ کەسێك کە بیدعە دەکات باس کردنی بیدعەکەی غەیبەت نییە, کەواتە ئێستا ڕوون بۆوە بۆ بەڕێزت کە باس کردنی ئەو کۆمەڵانە غەیبەت نییە, وە دەتوانی باسیان بکەیت و هەرکاتیش باسی ئەوانەشت کرد ئەوە دەبێت ڕەچاوی ئەم خاڵانەش بکەیت:

---

[1] صحيح البخاري (٦٠٦٧)

١. دڵسۆزی تەواوت هەبێت لەو باسکردنەدا و نیەتت تەنها ئەوە بێت خراپەکەی بگۆڕیت، چونکە هەرکەسێك مەبەستی گۆڕینی خراپەکەی نەبێت ئەوە بزانە دەبێتە غەیبەت.

٢. باسی کەسەکە دەکەیت دەبێت بۆ بەرژەوەندی ئەو بێت، ئەگەر نا ئەوە دەبێت بزانی ئەوەش لە هەواو ئارەزووی خۆتەوەیەو برایەتیت بپارێزە نەك ئەوەی هەربچووك ترین هەڵەت تیابینی بیکەیتە بیانوو، بڵێی وەالله ئەوە واو وای کرد، نەخێر، موسوڵمانی خۆشەویست تکات لێ دەکەم خۆت بپارێزە، چونکە شەیتان زۆر فێڵ بازەو نەشمردووە بەردەوامە لە سەر فرو فێڵەکانی.

٣. بزانە کە باس کردن و غەیبەت کردنی براکەت خراپەی تری بەدواوەیە، بۆیە ئاگاداربە نەبێتە مایەی شەڕو ئاژاوەو ڕق و کینەی نێوان موسوڵمانان.

زمان گرتن و غەیبەت نەکردن جیهاد و تێکۆشانە

زۆر کەس بەلایەوە سەیرە کە گوێبیستی ئەم قسەیە دەبێت، بۆچی (غەیبەت نەکردن جیهادو تێکۆشانە؟ بەڵێ براو خوشکی ئازیز... هیچ بەلاتەوە سەیر نەبێت، بگرە گەورەترین جیهادو تێکۆشانیشە، چونکە بزانە سەری هەموو فیتنەو بەلاَکان تەنها لە زمانەوە دەبێت، هەروەك پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموویت: ((الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ))[١].

---

[١] جزء من حديث أخرجه الإمام أحمد ، **بڕوانە:** السلسلة الصحيحة (٥٤٩).

واته: موجاهیدو تێکۆشەر ئەو کەسەیە کە جیهادی نەفسی خۆی دەکات لە گوێڕایەڵی خوای گەورەدا، وە بەرەنگاری هەواو ئارەزووەکانی دەبێتەوە، وە خۆشی دەپارێزێت لە باس کردن و غەیبەت کردنی کەسانی بەرا مبەر.

هەروەها پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموویێت: ((أفضلُ الجِهادِ أن تُجاهِدَ نَفْسَكَ وَهَواكَ في ذاتِ اللهِ-عَزَّ وَجَلَّ))[٢]

واتە: باشترین و خێرترین جیهاد ئەوەیە کە تێبکۆشیت لە بەرامبەر هەواو ئارەزووەکانتدا وەتەنهاش لەبەر خاتری خوای پەروەردگار.

بۆیە تێکۆشان لەپێناوی خوادا بە گیان و ماڵ لەبەرامبەر دوژمناندا جاری واهەیە لە ماوەیەکی زۆردا نایەتەدی لە ژیانی موسوڵماندا، بەلاَم جیهادی نەفس بەردەوامەو کۆتایی پێ نایەت، تا ڕوح لە لاشەدابێت، کەواتە پێویستە لەسەر هەموو موسوڵمانێك بەرەنگاری هەواو ئارەزووەکانی بێتەوە ە ڕێگری بکات لە غەیبەت و حوکمی خواش لە دڵی خۆیدا بچەسپێنێت، تاکو خوای گەورەش لە سەر زەویدا بەرپای بکات.

بەڕێزەکەم لەوانەیە لە کاتێکدا کە ئەم نامە شەرعیە دەخوێنیتەوە بە بیرتدا بێت باشە بۆچی و چۆن دەبێت جیهاد بە نەفس گەورەترو خێرتر بێت لە جیهادکردن بە ماڵ و گیان (ڕوح)؟؟ بەلاَم بزانە ئازیزەکەم ڕاستەو گومانی تێدا

---

[٢] أخرجه أبو نعيم في الحلية والديلمي وغيرهما،**بڕوانە**: السلسلة الصحيحة (١٤٩٦).

نییە کە موجاهیدان ڕێزو پلەو پایەیان لەسەرووی هەموو موسوڵمانانەوەیە کە ئەو بەڕێزانە خوێن و ماڵ و گیانیان لە پێناوی خوادا بەخت کردووەو تێکۆشاون بۆ بەرزکردنەوەی ووشەی خوا و بەرپاکردنی حوکمی خواو نەهێشتنی خراپەو تاوان، وە کارەکەشیان ڕەنگدانەوەی فەرموودەکانی خواو پێغەمبەری خوایە (ﷺ)، بەڵام تۆ خۆ ئێستا لە نێو جەنگ و جیهاددا نیت نا بەڵکو لە نێو ماڵی خۆتدایت یاخود لەناو دوکان و شوێنە گشتیەکاندایت وەك ((قوتابخانە یان نەخۆشخانە یاخود هەر پلەیەکت هەبێت ....هتد)) بۆیە پێویستە لەو شوێن و کاتەی کە تیایدایت خۆت بپارێزیت لە تاوان و غەیبەت وفیتنەو جاسووسی و دوو زمانی، ئالێرەدا دەردەکەوێت کە ئایا تۆ موجاهیدی ڕاستەقینەی یان نا بە رامبەر هەواو ئارەزووەکانت.

چەند ووتەیەکی زێڕین سەبارەت بە خراپی (غەییەت)

١. جارێکیان عەمری کوڕی عاص (خوای لێ ڕازی بێت) لەگەڵ هاوەڵانیدا بە تەنیشت ئەسپێکی مردارەوەبودا تێپەڕین و پێیانی فەرموو: ئەگەر پیاوێك لە گۆشتی ئەو ئەسپە مردارە بووە بخوات و ناوسکی لێ پڕ بکات زۆر باشترە لەوەی کە گۆشتی براکەی بخوات، واتە (غەیبەت)ی بکات.

٢. (عبداللە ی کوڕی موبارەك) (ڕەحمەتی خوای لێبێت) دەفەرمووێت: ئەگەر بمویستایە غەیبەتی هەر کەسێك بکەم ئەوا غەیبەتی دایك و باوکی خۆم دەکرد،

چونکە دایك و باوکم لە هەموو کەس شایستەتر لە پێشترن کە چاکەیان لەگەڵدا بکەم.

٣. بەیەکێك لە پیاوچاکان ووترا: فلانەکەس غەیبەتی کردووی: ئەویش هەستاو سەبەتەیەك خورمای بۆ بردوو پێی ووت: بیستوومە کە تۆ چاکەکانی خۆت بە دیاری ناردووە بۆ من، منیش دەمەوێت پاداشتت بدەمەوە، سەبەتە خورماکەی پێداو پێی ووت: زۆر داوای لێبوردنت لێ دەکەم کەناتوانم بە تەواوی پاداشتەکەت بدەمە.

٤. غەیبەت میوەی فاسقەکانە.

٥. هەرکەسێك زمانی بپارێزێت و ئاگاداری بێت لە هەموو شەڕو ئاشوبێك رزگاری بووە.

٦. جارێکیان پیاوێك باسی کەسێکی کرد لای هاوڕێکەی، هاوڕێکەشی پێی ووت: ئایا جیهادت بەرامبەر ڕۆمەکان کردووە؟ ووتی: نەخێر، ووتی: ئایا ئەی جیهادت بەرامبەر فارسەکان کردووە؟ ووتی: نە خێر، پاشان ووتی: (سَلِمَ مِنكَ الرُّوم، وَسَلِمَ مِنكَ التُّرك، وَلَمَ يَسلَمْ مِنْكَ أخوكَ المسلم) واتە: بەڕاستی ڕۆمەکان لە دەم و دەستت سەلامەتن (باسیان ناکەیت)، وە تورکەکانیش بەهەمان شێوە لە دەم و دەستت سەلامەتن، بەلأم برای موسوڵمانت لە دەم و دەستت سەلامەت نین (باسیان دەکەیت و غەیبەتیان بچوکترین هەڵەیان لێدەکەیت بە ئەندازەی کێوێك، ئەوەندەی باسی موسڵمانان دەکەیت، باسی بێباوەڕو خراپەکارو نوێژنەکەرو خراپەکاران و دوژمنانی سەرسەختی دین ناکەیت!! کە ئەمەش بەڕاستی فریو

خواردنە بە دەست شەیتان و دوژمنانی خواوەو بێئاگاییە لە پاراستنی مافی برایەتی نێوان موسڵمانان و تێکدانی ڕیزی پتەوی برایەتیانە!!!)، بەڵێ بەڕاستی وایە ڕۆژگار لای ئەمرۆی موسولْمان هەمووی پڕە لە نەهامەتی و نەگبەتی و ناخۆشی، چونکە ئەوەندەی بەیەکەوە خەریکن و لەنێو خۆیاندا خەریکن لە سەدا یەك باسی بێ باوەڕان و ستەم کاران ناکەن.

٧. موسڵمانی خۆشەویست ئەگەر هەر بێ دەسەڵاتی و توانای جێ بەجێ کردنی ئەو خاڵانەی پێشووت نییە، ئەوا هەوڵ بدە کە ئەم سێ خاڵە لە خۆتدا جێ بەجێ بکە:

- ئەگەر چاکەت پێ ناکرێ هەوڵ بدە خراپەش مەکە.
- ئەگەر ناتوانی سوودت هەبێت بۆ خەڵکی ئەوا زیانیشیان پێ مەگەیەنە.
- ئەگەر ناتوانی ڕۆژووی سوننەت بگریت و دەمت بگریتەوە لە خواردن و خواردنەوە ئەوا هەوڵ بدە لە گۆشتی خەڵکیش مەخۆ (باسیان مەکەو غەیبەتیان مەکە).

کە فارەتی غەییەت (تەوبە کردن لە غەییەت)

براو خوشکی زۆر بەڕێزم پێویستە ئەوەش بزانیت کە تەوبەو گەڕانەوە لە هەموو تاوانێك واجبەو غەیبەتیش یەکێکە لەو تاوانانە، کە پێویستە تەوبەی لێ بکەیت و بگەڕێیتەوە، بۆیە خێراکەو دەست پێشخەری خۆت بکە بۆ تەوبەو گەڕانەوە، چونکە بەڕاستی خوای گەورە لێخۆشبووە بۆ هەموو تاوانەکانت، تەنها خوای کارجوانیش

دەتوانێت لێت خۆش بێت، بۆیە ئەو کەسەی کە لە پاشملە تاوانی غەیبەتی ئەنجام داوە، ئەوە دوو تاوانی ئەنجام داوە:

یەکەم: تاوانی شکاندنی فەرمانی پەروەردگار ئەو فەرمانەی کە دەفەرمووێت:﴿وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا﴾ وە بۆ ئەوەی لە سزای ئەو تاوانە دەربچیت و ڕزگارت بێت پێویستە واز لە غەیبەت بهێنیت و پەشیمان ببیتەوە لەو ئاکارانە بەتایبەتیش ئەوانەی کە لە پێشوودا ئەنجامت داوە، وەناشبێت جارێکی تر بگەڕێیتەوە سەری.

دووەم: تاوانی دەرخستن و باس کردن و بڵاوکردنەوەی عەیب و کەم و کەسی غەیبەت کراو، بۆ ڕزگاربوون لەم تاوانەش پێویستە گەردنی خۆت بە کەسی غەیبەت کراو ئازاد بکەیت و داوای لێ بوردنی لێ بکەیت، ئەمە لە کاتێکدا ئەگەر پێی ناخۆش نەبوو پێت ووت، بەڵام ئەگەر زانیت پێی ناخۆشەو پێی بڵێی ئاوها و ئاوهام پێت وتووە یان غەیبەتم کردووی، ئەو کاتە پێویستە داوای لێخۆشبوونی بۆ بکەیت لای پەروەردگار.

کەواتە بەڕێزانم ..... ئێستا بابەتەکە بەرەو کۆتایی دەڕوات و ئێوەو منیش گەیشتینە ئەو ئەنجامەی کە غەیبەت چەند ترسناکەو چۆن باس کراوە، دەی بائێمەش پەیمان بدەین بەخوای گەورەو میهرەبان و لە دانیشتن و کۆڕو کۆبوونەوەو نوسین و ووتارمان و ئاخاوتنی نێو خیزانماندا ئەم فەرموودانە بکەینە درووشم، وەك خوای گەورە دەفەرمووێت: ﴿مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ۝١٨﴾ (ق:١٨) واتە: هەر قسەیەك بکەن و لە زمانتان دەربچێت ئەوە بێ گومان مەلائیکەیەکی چاودێر بە سەرتانەوەیەو دەینووسێت, یان خۆشەویستمان موحەممەد (ﷺ) دەفەرمووێت: ((مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ))[1].

---

[1] رواه البخاري (٦٠١٨)، ومسلم(١٨٢).

واتە:هەر کەسێك باوەڕی بە خواو پاشەڕۆژ هەیە با قسەی باش بکات یا بێ دەنگ بێت.

لە کۆتایدا داواکارین لە خوای گەورە کە هەموو ماندوبوون و تێکۆشانێکمان تەنها لەبەر زاتی خۆی بێت و بەشی نەفس و هەواو ئارەزوو و هیچ کەسی تێدا نەبێت، بەردەوامیمان پێببەخشێت لەسەر ڕێگا ڕاستەکەی ئیسلام، آمین.

﴿ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِن نَّسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦۖ وَٱعْفُ عَنَّا وَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَآۚ أَنتَ مَوْلَىٰنَا فَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٨٦﴾ ﴾ البقرة: ٢٨٦

وأخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين وصلى الله وسلم على محمد وعلى اله وصحبه وسلم.